

**BEKOSTIGING VAN HET HBO IN HET ALGEMEEN – EN DAN OOK
EXTRA FINANCIERING HBO VOOR VERTRAAGDE AFSTUDEERDERS**

EEN BLIK OP ALLERLEI GEVOLGEN ERVAN...

EN OOK TOCH MAAR WAT VOORSTELLEN...

Gezien de dynamiek binnen het onderwijs als gevolg van de pandemie, maar ook van alle plannen die nog op tafel liggen om te komen tot meer flexibilisering van het onderwijs en het vormgeven van structuren die het 'levenlang ontwikkelen' ondersteunen, willen we de lijn voortzetten van de afgelopen periode om wat vaker meer nieuwsbrief-achtig te werk te gaan.

Dat betekent het analyseren van actuele onderwerpen en aspecten van die onderwerpen, dus met het bezien wat er achter de plannen kan zitten - en met informatie die ook wel 'technisch ingestoken' mag zijn (denk aan wet- en regelgeving, en de roep om de actualisatie van de hoger onderwijswet). Het gaat daarbij uiteraard vooral om de 'leerlijnen' rond de niveaus 4, 5 en ook 6, waar zinvol ook internationaal onder de loep genomen.

Tevens willen we kijken naar de implicaties voor de dagelijkse aanpak en bijbehorende werkzaamheden. Ook voorstellen voor andere mogelijkheden komen dan voorbij.

In een volgende nieuwsbrief zullen we tevens gaan aangeven hoe te komen tot follow-ups, via digitale workshops en mogelijk ook fysiek te houden sessies in klein verband (als we weer kunnen overleggen zonder al te veel regels).

Via de inhoudsopgave kan worden bezien wat interessant is om door te nemen, even te laten liggen dan wel door te spelen naar anderen.

Inhoud

Inleiding	1
Inhoud	1
1 Algemene inleiding rond zaken als de bekostiging	3
2 Systematiek bekostiging algemeen	4
3 Aantallen bekostigde studenten	5
4 Aantal bekostigde graden	6
5 Percentage van de variabele pot	7
5.1 Doorschuiven graden in de systematiek met de crisis – of terugschuiven	7
5.2 Doorschuiven bekostigde studenten in de systematiek, nu – of terugschuiven	7
5.3 Mbo'ers en voorwaardelijke inschrijving	7
6 Variabele pot is ook echt variabel...	8

7	Gevolgen van een veranderende instroom, fluctuerend per instelling	8
A	Algemene beschouwing	9
8	Aantallen bekostigde studenten: hoeveelheid van jaar tot jaar	9
8.1	Aandacht voor 'vierdejaars bekostigde studenten die niet slagen	9
8.2	Scheve verdeling bij inschrijvingsjaren	10
8.3	Aanpassing overheidsbudget en scenario's	10
8.4	Kosten die toch moeten worden gemaakt (rechten studenten)	10
8.5	Geen straf op langere inschrijving (zoals vroeger)	10
B	Extra bekostiging bij de gevolgen van deze pandemie	11
9	Doorstroom mbo-hbo: rechten en plichten	11
9.1	Rechten en plichten van de mbo-student in de hbo-opleiding	11
9.2	Aandachtspunten voor alle mbo- en hbo-instellingen (per categorie studenten)	11
9.3	Dit staat, voor alle duidelijkheid, in de stukken hierover	13
10	Doorstroom Ad naar Bachelor: rechten en plichten	13
11	Wat is redelijk om als OCW extra te gaan vergoeden	13
11.1	Algemeen een blik...	14
11.2	Advies voor Ad'er en Bachelor die daarna het onderwijs verlaten?	14
11.3	Specifieke beschouwing kosten (positie en advies student)	15
11.4	Een aantal scenario's doorgelopen op basis van vervolg van studenten	16
12	Gevolgen van de huidige situatie voor het systeem	18
13	Ad: om mee te spelen in de bekostiging (regulier)	20
14	Nog even bekeken: mbo naar hbo – extra handreiking voor een specifiek scenario	21
15	Internationale studenten	23
16	Terug naar het nieuwe normaal: hoe, rapporten, platforms... ook voor het ho?	23
16.1	TaskForce HO nodig	24

1 Algemene inleiding rond zaken als de bekostiging

Het is 1 juni geweest. Dat betekent dat de formele aanmeldingsdatum – in die zin dat de student de eigen regie over de toelatingsprocedure in eigen hand heeft – verstreken is en in principe alle instellingen inzicht hebben in de aantallen studenten die zich voor een bepaalde opleiding hebben aangemeld. Door deze te vergelijken met de vorige jaren levert dit een beeld op van de groepen die volgend jaar mogen worden bediend – uiteraard op basis van de trend die zichtbaar is want er zitten veel dubbelingen bij en niemand weet nog waar de ‘verborgen’ late aanmelders zitten.

In de afgelopen weken is op bepaalde fronten al een soort van alarmklok geluid, ook vanwege alle zaken die voortvloeien uit de pandemie, en die kunnen leiden tot minder of toch ook meer aanmeldingen, maar vooral tot onverwachte verschillen bij instellingen.

Daarnaast kijken instellingen met argusogen naar de groepen (groepjes?) studenten die nu blijven omdat ze niet kunnen afstuderen: bachelorstudenten die niet regulier meer worden bekostigd maar wel op basis van een nog niet bekende noodregeling, en Ad-studenten die anders naar de arbeidsmarkt zouden gaan, maar die in vrijwel alle gevallen nog normaal worden bekostigd bij de verlening. Het levert een groter aantal studenten binnen de instelling op dan verwacht en die moeten met een zekere voorrang worden bediend op basis van de gemaakte nood-afspraken, binnen de ruimtelijke mogelijkheden die er zijn.

Bij de VU is zelfs een compleet doorberekeningsmodel opgesteld om na te gaan waar alle nieuwe en huidige studenten zijn, blijven of elders een heenkomen zoeken. Denk aan het vervallen van het BSA en toch mogen doorgaan, minder switchers en uitvallers die eigenlijk niet zullen gaan afstuderen, toch maar doorstuderen door een banengebrek en het wegvallen van de internationale instroom dan wel het niet kunnen uitwisselen van studenten met buitenlandse partnerinstellingen.

Op dit moment (25 mei gemeten) staan de universiteiten op winst, dus met meer aanmelders dan vorig jaar op het vergelijkbare moment (dus 1 juni 2020 versus 1 mei 2019). Het gaat om zo'n 1000 studenten meer, dus niet echt spectaculair – en mogelijk ook een gevolg van het wegvallen van tussenjaren voor vwo'ers en het eerder voor een universiteit kiezen dan voor een hogeschool, kijkend naar de lange termijn. Maar er zijn verschillen zichtbaar bij de individuele universiteiten, wellicht ook samenhangend met de internationale instroom en – wie weet – het minder worden van de aanmelders van ver buiten de regio, denkend aan het reizen, de extra kosten die moeten worden gemaakt bij het 1,5-meter-onderwijs, en het gaan werken met veel online-aanbod.

Voor hogescholen is het ook afwachten. Op 18 mei stond binnen het hbo de Ad-instroom op een verlies van 4% en bij de Bachelor zelfs op 13% minder (met zelfs relatief minder dan op 6 mei, en dat is opmerkelijk), maar daarbij zijn de verschillen per sector en instelling groot¹. Dat kan door het missen van switchers, de perikelen rond het eindexamen, maar juist om die reden zou het aantal nieuwe studenten moeten stijgen, ook vanwege de situatie op de arbeidsmarkt voor mbo'ers en bepaalde groepen afstudeerders. Het valt aan te nemen dat veel mbo'ers de kat uit de boom kijken, alvorens een voorwaardelijke inschrijving te omarmen.

Bij hogescholen die nu hun instroom zien dalen, op basis van de trends, kan het leiden tot angst met betrekking tot het verdwijnen van arbeidsplaatsen, het weglekken van (specifieke en extra) inkomsten en het moeten gaan reorganiseren met het oog op de toekomst van een instelling en het gehele hbo. Aan de andere kant zullen er hogescholen zijn die onverwacht met meer studenten moeten gaan werken, een luxe positie, maar dan is het nog maar de vraag of dit een eenmalige situatie is, met 'correcties' in 2021 en 2022 (los van het probleem hoe in deze huidige situatie alle studenten kunnen worden opgevangen en aan de opleidingen kunnen beginnen binnen de fysieke ruimtes die beschikbaar zijn).

De ontwikkelingen rond de instroom moet men dus gaan volgen. Maar de wijze van bekostiging van het hbo levert sowieso opnieuw vragen op, met allerlei uitgangspunten en gedachten die leven

---

¹ Normaal gesproken worden degenen die zich inschrijven bij een bacheloropleiding op basis van een Ad-diploma, niet gezien als nieuwe studenten. Toch zijn er hogescholen die deze Ad'ers zich laten inschrijven in het eerste jaar van de bacheloropleiding, om later een resterend programma aan te bieden. Dat kan zonder meer het beeld vertroebelen.

rond de wijze waarop onze overheid de hoger onderwijsinstellingen voorziet van de benodigde budgetten – en nu de vertragingen 'lucht geeft'.

Enig inzicht daarin is wellicht handig, ook voor de komende jaren. Er zijn namelijk twee 'bewegingen' die in de gaten dienen te worden gehouden.

Ten eerste is de vraag hoe moet en kan worden ingespeeld op een eventuele tweede golf bij de verspreiding van het virus als de wereld verder 'opengaat' – en waarvan iedereen hoopt dat die niet komt of kan worden voorkomen met een vaccin.

Ten tweede is het proces dat nodig is om vorm te geven als de weg vrij is om terug te gaan naar een 'normale situatie'. Dat zal niet de situatie zijn voor deze crisis, maar wel een vormgeving die toch ook weer een sterke fysieke component kent – om te zorgen voor de belangrijk geachte sociale component van het hoger onderwijs. Het online-onderwijs moet worden ingepast, met allerlei aanpassingen. Veel meer mensen voor de ICT-voorzieningen, ondersteuners van docenten, praktijkbegeleiders en studenten, en bovendien speciale ruimtes voor degenen die niet thuis kunnen werken (gezin, niet genoeg wifi-ruimte, storende omstandigheden), bijvoorbeeld bij bibliotheken, buurthuizen en mogelijk ook andere ruimtes (in leegstaande gebouwen) in de buurt.

In dit nummer proberen we op basis van die vragen en aanvullende uitingen in te gaan op de wijze waarop de financiering plaatsvindt en wat mogelijke gevolgen zijn voor instellingen als gevolg van instroomcijfers en veranderingen in de (interne en externe) studentenstromen. Tevens schenken we aandacht aan de plannen van OCW om de vertraging die nu optreedt bij veel studenten, de mogelijkheden daarvoor en de eventuele consequenties. Daarbij kijken we alleen naar het hbo, om het geheel nog wat behapbaar en overzichtelijk te houden.

Het moet in het algemeen worden gesteld dat het een spannende en tevens onzekere tijd wordt, hier en elders in de wereld. Er leeft veel optimisme in veel landen, met het versneld overgaan tot versoepeling van maatregelen. Eigenlijk al zo snel dat je zou kunnen verwachten dat in september alles wel weer normaal zou kunnen zijn. Maar dan gaat het vooral vanwege de economie die weer op gang dient te komen – om nog andere effecten het hoofd te bieden.

Er is nog geen vaccin (voorkomen van besmetting) en geen medicijn (behandelen van de ziekte). Testen kan, ook op de hogeschool straks, voor staf en studenten. Maar als er toch wat mis dreigt te gaan, bijvoorbeeld een besmetting bij een onderwijsinstelling (iets waaraan je niet moet denken), dan moet een hele grote groep in quarantaine. Docenten moeten ook thuisblijven, en mogelijk ook stafleden die bij de ondersteuning onmisbaar zijn.

Kortom, het is goed dat de voorzichtigheid bij het hbo troef is. Alles voor het gehele jaar digitaal gaan doen, zoals dat bij Cambridge al is aangekondigd, zal niet gebeuren, denken we. Maar wat nu in gang is gezet, hadden we zes maanden geleden ook niet zien aankomen...

2 Systematiek bekostiging algemeen

Het hbo kent als sector een overall-budget dat ter beschikking staat van de hogescholen die vallen onder de publieke bekostiging. Dat overheidsbudget wordt jaarlijks vastgesteld, te verdelen over de hbo-instellingen in de vorm van een 'lumpsum' voor een ieder². Daarbij is sprake van een zgn. stevige vaste voet met geld, te gebruiken voor allerlei voorzieningen die op basis van een realistische inschatting nodig zijn om de instelling te laten draaien³.

Vervolgens wordt per hogeschool een variabel bedrag toegekend, zijnde een percentage van het landelijke budget daarvoor. Daarbij spelen twee zaken de belangrijkste rol, om vast stellen welk deel het betreft voor een hogeschool, in samenhang met alle andere hogescholen in ons land:

- Aantal te bekostigen studenten
- Aantal verleende graden.

---

² De overheid bemoeit zich in principe niet met de interne verdeling van het hogeschoolbudget.

³ Vast wil niet zeggen dat het bedrag in de loop der jaren gelijk blijft. Op basis van het aantal studenten, de soorten opleidingen en andere zaken die daaraan gekoppeld zijn, wordt gekeken wat aan geld nodig is voor huisvesting, personeel e.d. Stel dat het aantal studenten halveert, dan zal uiteraard niet meteen de vaste voet met 50% afnemen, maar er zal wel minder aan dergelijke voorzieningen nodig zijn, want er zijn minder kosten.

Het gaat daarbij om de studenten binnen de varianten gezamenlijk, dus voltijd, deeltijd en dual worden als een groep gezien. Maar er is wel een wegingsfactor voor het type opleiding in het hoger onderwijs, met een indeling in drie opties: laag (bijv. economie), hoog (denk aan techniek) en top (zoals geneeskunde)

Zoals bekend tellen bij het vaststellen van de aantallen graden met het oog op het budget niet de uitgereikte Ad-graden mee, dus niet voor het verkrijgen van de zgn. diplomabonus.

De benodigde aantallen voor de verdeling van het jaarlijkse budget op basis van het 'hogeschool-percentage' worden ontleend aan de situatie die twee jaren daarvoor gold. Dus de bekostiging voor (het eerste semester van) 2020-2021 leunt op de aantallen per 1 oktober 2018, de zgn. teldatum⁴ en het aantal uitgereikte bachelorgraden in het studiejaar 2017-2018. Er zit als zodanig een bepaalde 'vertraging' in het systeem om sterke fluctuaties in aantallen bij een hogeschool voor de korte termijn te kunnen dempen.

Dit wordt dus het t-2-systeem genoemd, omdat de hogescholen geld inzetten per academisch jaar en de twee daarvan deel uitmakende semesters - dus straks voor 2020-2021 - op basis van de studentenaantallen per 1 oktober 2018 (en de verleende graden tussen 1 september 2017 en 1 september 2018 die dan ook bekend zijn).

Maar... in concreto is het een '15-maanden-vertraging' aangezien de overheid per kalenderjaar begroot. Een hogeschoolbegroting wordt derhalve qua inkomsten over twee kalenderjaren verspreid⁵. Zo gingen de overheidsuitgaven voor hoger onderwijs in januari 2020 van start met gebruikmaking van de studentenaantallen per 1 oktober 2018 oftewel 15 maanden ervoor.

Voor de goede orde: het is uiteraard zo dat studenten ook een bron van directe inkomsten vormen nl. door het betalen van collegegeld – wettelijk (of een deel daarvan) of op basis van wat de instelling mag vragen op basis van het type inschrijving en/of student. We laten die inkomsten hier, in het kader dat we schetsen, maar even buiten beschouwing.

3 Aantallen bekostigde studenten

Dit is een belangrijk aandachtspunt in dit geheel. Vaak wordt gedacht dat een hogeschool wordt betaald op basis van het aantal *ingeschreven* studenten, dus dat een instelling met 20.000 studenten ook voor die gehele groep geld van OCW ontvangt.

Het gaat evenwel om het aantal studenten dat op basis van de wet- en regelgeving voor bekostiging in aanmerking komt. Daar zit nu juist de kneep, en wel zodanig dat twee hogescholen beide 20.000 studenten kunnen hebben, maar dat bijvoorbeeld de ene hogeschool voor 16.000 studenten wordt gefinancierd en de andere voor 13.000. Dat maakt de discussies lastig, zowel op landelijk als instellingsniveau. Er kunnen op een gegeven moment wel weer studenten ingeschreven staan – landelijk – maar die hoeven absoluut niet allemaal in aanmerking te komen voor bekostiging. Dat leidt dus vaak tot een soort verontwaardiging als het gaat om 'het groeien van de hbo-sector'.

Wie zijn de studenten die geld opleveren? Hier de regels en de groepen op een rijtje – waarbij we ons voor het hbo beperken tot de scenario's met de Ad- en de bacheloropleidingen⁶.

- In principe is er voor iedereen die voor het eerst wil gaan studeren, vier jaar lang bekostiging beschikbaar d.w.z. dat een inschrijving bij een hbo-opleiding een bepaald bedrag van de overheid oplevert.

---

⁴ Veel hogescholen kennen een tweede formeel vormgegeven inschrijfmoment nl. 1 februari van het lopende academisch jaar. Deze studenten tellen dus op dat moment niet mee. Pas als ze zich na het tweede semester inschrijven voor het volgende studiejaar en daar ook per 1 oktober daadwerkelijk nog bezig zijn, gaat de teller lopen voor de bekostiging. De te maken kosten voor het tweede semester van het academisch jaar zijn voor rekening van de hogeschool, deels te financieren uit het collegegeld voor zeven maanden.

⁵ Hogescholen maken een begroting voor het gehele academische jaar, maar uiteraard kan er halverwege een bijstelling plaatsvinden als blijkt dat de overheid in de begroting voor het volgende kalenderjaar maatregelen neemt die financiële consequenties heeft.

⁶ Uiteraard draaien de bekostigde hbo-masters ook in het bekostigingssysteem mee, net als de gelden voor 'ontwerp en ontwikkeling', en bij het wetenschappelijk onderwijs de gehele 'onderzoeksruijme', de Masters en de promoties en ontwerperscertificaten (bij de Technische Universiteiten). Maar we houden het hier simpel met de vier bekostigde jaren die er zijn voor de Ad en de Bachelor, als geheel.

- Als iemand zich voor de vijfde of een daarop volgende keer inschrijft bij een opleiding, is er in principe geen geld van de overheid meer beschikbaar. Men gaat er vanuit dat de kosten die dan nog door de hogeschool moeten worden gemaakt, uit de algemene inkomsten via de bekostigde studenten kunnen worden afgedekt – samen met de collegegelden die alle bekostigde en onbekostigde studenten betalen.
- Iemand die een graad behaalt in het hbo, mag wel doorstuderen voor een graad op een hoger niveau, maar dan wel zodanig dat de hogeschool alleen een overheidsvergoeding voor die student krijgt binnen die termijn van vier jaren (dus van de Ad naar de Bachelor⁷).
- Na de opleiding succesvol te hebben afgerond, mag wel een volgende opleiding op hetzelfde niveau worden gevolgd binnen de sectoren onderwijs en gezondheidszorg (gezien de maatschappelijke behoefte aan deze studenten) opdat er sprake is van de normale situatie met het collegegeld en de vergoeding. Bij alle andere sectoren komt de gehele rekening in zo'n geval bij de student te liggen via het betalen van 'instellingscollegegeld'.
- Het gaat binnen het hbo om de algemene inschrijving als student, ongeacht of dat voor de Ad of de Bachelor is. De inschrijvingen die via de Ad naar de Bachelor lopen, worden derhalve gewoon bij elkaar opgeteld.

Dat wil zeggen dat te bekostigen Ad- en bachelorstudenten aan de volgende voorwaarden dienen te voldoen:

- Ingeschreven bij een Ad- of bacheloropleiding voor maximaal de vierde keer – inclusief de jaren daarvoor 'ergens in het bekostigde hoger onderwijs'⁸, eventueel met een onderbreking voordat weer aan een studie is begonnen.
- Niet staan ingeschreven voor een Ad- of bacheloropleiding als eerder een Ad of Bachelor resp. Bachelor is behaald (los van bepaalde sectoren).
- Afkomstig uit de EER (Europese Economische Ruimte)⁹.

4 Aantallen bekostigde graden

In het hbo kennen we de zgn. diploma-bonus. Die is ingevoerd voor het wegnemen van de perverse druk die bestond bij de bekostiging via het aantal studenten, met een vast bedrag voor een uitvaller en idem voor een geslaagde, en met lagere 'vaste voeten'.

De huidige bachelorbonus is ongeveer gelijk aan een jaar bekostiging, dus evenveel als voor een student die regulier gedurende een studiejaar staat ingeschreven voor een opleiding.

Het besluit daarover werd echter genomen in de situatie dat de Ad nog een programma binnen de bacheloropleiding vormde en er ook geen aanleiding was om alvast een halve bonus te geven als iemand via de Ad de arbeidsmarkt op zou gaan. Bij de verzelfstandiging van de Ad tot opleiding is hiervoor wel nadrukkelijk gepleit. De overheid wilde echter van geen wijken weten omdat anders het gehele stelsel een update nodig zou hebben – met alle gevolgen van dien.

Dus voor het bepalen van het percentage van het variabele deel dat een hogeschool kan claimen wordt gekeken naar het aantal geslaagden voor de bacheloropleidingen van twee academische jaren geleden¹⁰. Deze worden opgeteld bij de studenten die voor bekostiging in aanmerking komen.

⁷ Als een hbo-student mag doorstromen naar een wo-bacheloropleiding, geldt die termijn ook. Een jaar bij het hbo levert dan nog maximaal drie jaren voor de universiteit op.

⁸ De overheid is alleen geïnteresseerd in het hebben gevolgd van een studie, deels of geheel, in het bekostigde systeem. Dat heeft te maken met het uitgangspunt dat iedereen maximaal 1 Ad, 1 Bachelor en 1 Master voor rekening van de overheid mag volgen. Het hebben behaald van een graad in de private sector telt daarbij niet mee.

⁹ Dus studenten afkomstig uit de EU en landen die zich daarbij hebben aan gesloten, mede gelet op het hoger onderwijs. Zij worden net zo behandeld als Nederlandse studenten. Alle anderen betalen een fors bedrag via het instellingscollegegeld.

¹⁰ Uiteraard wil de overheid graag weten of iemand de Ad-grad heeft behaald, niet omdat het meer geld kost of dat de hogeschool ervan kan profiteren. Maar het kan zo zijn dat uit de statistieken blijkt dat studenten twee jaren staan ingeschreven bij een Ad-opleiding en het volgende jaar (ook) bij een bacheloropleiding. Dat kan best met een 'zachte' knip tussen een Ad en Bachelor. De student verliest geen tijd, de hogeschool behoudt de bekostiging... en mist geen diplomabonus (die er niet is). En als deze student het onverhoopt toch niet redt in de bacheloropleiding, is een terugkeer naar de Ad mogelijk om deze alsnog af te maken, een prima optie (als dat al niet parallel aan het eerste semester van de bacheloropleiding gebeurt...).

5 Percentage krijgen van de variabele pot

Elke bekostigde hogeschool ontvangt een percentage van de pot met geld op basis van het aantal bekostigde studenten en graden van twee jaren ervoor, als het 'peiljaar'. Dat percentage is zeker geen vast gegeven, ook als de instroom voor alle instellingen op dezelfde wijze aan fluctuaties onderhevig is.

5.1 Doorschuiven graden in de systematiek als gevolg van de crisis – of terugschuiven?

Wellicht is het goed om op deze plek alvast iets te zeggen over een consequentie van de vertraging die optreedt bij bachelorstudenten die nu zouden gaan afstuderen, voor het betreffende percentage dat behoort bij een hogeschool.

In dat geval zouden ze meetellen bij de 'graden' voor het verdelen van het budget voor het studiejaar 2022-2023. Maar ze behalen het bachelorexamen nu pas het komende studiejaar. Daarmee gaan die geslaagden meetellen voor 2023-2024.

Als een hogeschool dus veel bachelorstudenten met deze vorm van vertraging kent, ook meer dan verwacht en relatief meer dan andere hogescholen, kan dit effect gevolgen hebben voor het hogeschoolbudget in 2022. De vraag is of hiervoor een bepaalde compensatie klaarstaat.

Dat kan ook wellicht door de aantallen graden die worden toegekend in de periode van 1 september 2020 tot 1 februari 2021 toe te rekenen aan 2019-2020 en daarmee dus als het ware weer op schema te blijven met alle budgetten.

5.2 Doorschuiven aantallen bekostigde studenten met deze crisis – of terugschuiven...

Ook voor de aantallen bekostigde studenten kan er een verschuiving plaatsvinden, dus net als bij de graden hierboven. Er zullen studenten zijn die een jaar langer ingeschreven moeten worden en als ze nog in de termijn van vier bekostigde jaren vallen, dus ook in de statistieken als zodanig worden opgenomen. Of niet? Want ook hierbij kan een berekening met terugwerkende kracht worden gehanteerd.

Bij dit punt kan worden gedacht aan de studenten die een Ad-opleiding doen, daarna het onderwijs wilden verlaten om wat anders te doen, en nu voor een derde of misschien vierde keer moeten worden ingeschreven. Tevens zijn er studenten die zij-instromers zijn op basis van erkenning van eerder verworven kennis en competenties (branchecertificaten of een private opleiding, het hebben van veel relevante werkervaring) en op basis daarvan nog maar twee jaren van een bacheloropleiding behoeven te doen – en dus ook bij een verlenging van de studie nog steeds bekostigd worden door de overheid. En zo zullen er nog wel meer van dergelijke groepen rondzwerven – zoals met een tweede studie in de sector gezondheidszorg of onderwijs.

Voor deze studenten zou dus ook een aanpassing van de berekeningen kunnen gaan plaatsvinden. Dat kan bijvoorbeeld door de bekostiging van degenen die voor 1 februari 2021 afstuderen om te zetten in een inschrijving met een aangepaste status nl. niet meetellen in de aantallen regulier bekostigde studenten (dus ook geen effect hebbende op het hogeschoolpercentage dat geldt binnen de t-2-systematiek). Maar ze worden uiteraard wel meegenomen bij de aanvullende budgetten die de overheid heeft uitgetrokken voor het dempen van de extra kosten die instellingen moeten maken. Verderop in dit nummer komen we hierop terug.

Voor degenen die niet kunnen afstuderen of het niet lukt om dat te doen voor 1 februari 2021, geldt dat ze gewoon ingeschreven blijven staan en dus de studie kunnen voortzetten. Er is voor het gehele studiejaar sprake van overheidsbekostiging (plus het collegegeld dat de student betaalt), en dan ligt een extra budget niet voor de hand (zoals ook het risico bestaat in normale omstandigheden en dus de kosten uit het reguliere jaarbedrag zijn te financieren). Er moet dan worden gehoopt dat de betreffende studenten eind 2020-2021 wel zijn afgestudeerd en aldus in een aantal gevallen met een jaar vertraging het onderwijs kunnen verlaten...

5.3 Mbo'ers en voorwaardelijke inschrijving

Er is wellicht, kijkende naar het bovenstaande, een parallelle redenering te volgen met de mbo-studenten die voorwaardelijk tot het hbo worden toegelaten, maar vervolgens een onvoorwaardelijke status krijgen: ingeschreven als reguliere student, het normale collegegeld betalend en ook te boek staand als bekostigde student.

Als zij moeten stoppen voor het eind van het eerste semester kunnen ze weer uit de tellingen voor het bepalen van het aantal bekostigde studenten worden gehaald. Vervolgens kan de hogeschool voor het afdekken van de gemaakte kosten een eenmalig bedrag krijgen, gelijk aan een half jaar geld voor een reguliere student – de meest voor de hand liggende optie.

6 Variabele pot is ook echt variabel... net als de percentages ervan voor instellingen

De overheid kent een begroting en daarin zit een bedrag voor het Ministerie van OCW. Daar verdeelt men het weer over de sectoren, en dus ook het hoger onderwijs, met het hbo en het wo. Men kent aldus het bedrag dat voor het hbo beschikbaar is. Vervolgens is het aantal bekostigde studenten plus graden van een hogeschool als percentage (het aandeel) van het totaal van alle hogescholen de grondslag voor het variabele budget voor de instelling.

Op die manier zou elke hogeschool op voorhand aan de slag kunnen gaan met het plannen van alles, met de groepen, docenten, ondersteunend personeel, enz. Echter, als het moment is aangebroken voor het uitdelen van het geld, kunnen er dwingende redenen voor de overheid zijn om toch af te wijken van de statistieken en voorspellingen (en trends) en het variabele budget aan te passen:

- Er dient te worden bezuinigd vanwege allerlei veranderende omstandigheden binnen de economie en op basis van politieke besluitvorming.
- Er kunnen nieuwe doelstellingen aan het hbo worden gekoppeld, met een verhoging als gevolg.
- Binnen het budget kunnen specifieke eisen aan de doelen worden gesteld, leidend tot een geormerkt variabel deel binnen het algemene variabele budget.

En een lastige:

- Het aantal studenten dat nieuw instroomt daalt resp. stijgt zodanig substantieel dat het nodig is om het algemene budget aan te passen – zodanig dat vergeleken met het jaar ervoor het bedrag per bekostigde student of graad wel (min of meer) gelijk blijft. Een direct door te voeren stijging zal niet zo voor de hand liggen¹¹, een daling zal eerder plaatsvinden...

Uiteraard kan in dat 'lastige geval' de overheid ook besluiten maar helemaal niets te doen – of te wachten tot het jaar erna, om te bezien of de stijging of daling leidt tot een nieuwe structurele situatie waarin handelen nodig wordt geacht¹².

Zoals al aangegeven, wordt in veel communicatiekanalen het aantal ingeschreven studenten vermeld, samen met de instroom¹³ en het aantal uitgereikte graden, dus getuigschriften. Een meer verborgen instellingsgeheim is het aantal daadwerkelijk bekostigde studenten, samen met de inkomsten uit de wettelijke en de instellingscollegegelden, al zal er in het jaarverslag wel aandacht aan moeten worden besteed.

7 Gevolgen van een veranderende instroom, fluctuerend per instelling

Elke hogeschool en elke opleiding kijkt ieder jaar halsreikend (of reikhalzend) in de aanloop naar 1 mei (en nu dus 1 juni) uit naar de ontwikkeling van de nieuwe instroom - los natuurlijk van andere vormen zoals de doorstroom van Ad'ers, de zij-instroom bij de deeltijd en de switchers van andere hogescholen. Op basis daarvan kan de planning worden gemaakt voor het aantal groepen studenten en de daarmee samenhangende activiteiten. Zoals gemeld is de bekostiging voor een hogeschool terug te voeren op de relevante percentages ('aandelen') van twee jaren ervoor.

---

¹¹ Een redenering is dat een bepaalde groei van het studentenaantal niet meteen leidt tot meer groepen, en uitbreiding van het docententeam.

¹² Studentenorganisaties waren bijvoorbeeld bang dat het gaan experimenteren met leeruitkomsten in het hbo zou gaan leiden tot een duidelijke verhoging van de instroom, zonder een aanpassing van het macro-budget. De spoeling zou daarmee wel eens dunner kunnen gaan worden, dacht men, dus met minder geld per voltijdse student. De stijging was er wel in het hbo, maar er was geen aanleiding voor paniek, vonden uiteindelijk zowel de ISO als de LSVb.

¹³ Interessante casus qua instroom is uiteraard dat er meer a.s. studenten zijn die hebben moeten wachten op de uitslag rond het examen. Mbo'ers zullen wachten tot alles duidelijk is alvorens een 'advies' te moeten afwachten over de kans om alvast te mogen doorstromen. Er zullen dus nog wel wat aanmeldingen na 1 juni komen. Vraag is of er vervolgens veel hogescholen zijn die deze mensen toch gaan weigeren...?

Daarnaast is er gewoon de interne verdeling van het beschikbare budget. Veel hogescholen hantieren een t-1-systematiek of zelfs gewoon 'meteen maar boter bij de vis'. Zo kan er dus ook met het geld worden gespeeld, om opleidingen te helpen of toch ergens om dringende redenen te korten. De ervaring is dat veel mensen op de werkvloer vooral uitgaan van de interne systematiek en denken dat de overheid ook kijkt naar opleidingen, varianten en andere inrichtingsvormen. Het is echter gewoon een 'pot met geld' is waarmee een CvB z'n gang kan gaan en zelf intern bepaalt of het aantal studenten dan wel de groep bekostigde studenten van een opleiding - en daarbij ook de variant – als criterium voor het deel van het micro-budget van toepassing is.

Een interessant aspect is natuurlijk dat als de instroom snel stijgt, het lastig kan worden om alles rond te krijgen. Daalt het aantal, dan is er eerst een soort vangnet door die vertraging in de bekostiging, als dat al meteen nodig is voor de instelling als geheel dan wel voor de betrokken opleidingen. Want de instroom is niet de enige factor die meespeelt bij het moeten voorzien van onderwijs van alle aanwezige studenten. Er kunnen veel zij-instromers zijn, groepen Ad'ers die aan de bacheloropleidingen willen beginnen, en zo kan er veel meer gebeuren met betrekking tot de bevolking van een hogeschool. Hieronder gaan we aan de hand van een aantal ontwikkelingen op twee scenario's in, in het algemeen en nu als gevolg van de corona-crisis.

A Algemene beschouwing bekostiging

In deze paragrafen gaan we in op een aantal algemene zaken die te maken hebben met de bekostiging van een hogeschool.

8 Aantallen bekostigde studenten: hoeveelheid van jaar tot jaar

Bij het plannen van het studiejaar voor een opleiding wordt vooral gekeken naar het totale aantal studenten. Maar die zijn in het geval van het werken met cohorten en jaargroepen op te splitsen in aantallen voor de leerjaren, bij de Ad voor jaar 1 en jaar 2 en bij de Bachelor voor de jaren 1 t/m 4.

Hoewel er dan altijd studenten zijn die onderwijseenheden dienen in te halen van voorafgaande jaren, zal het management vrijwel altijd besluiten het aantal groepen dan wel de benodigde voorzieningen en arrangementen grosso modo te baseren op de aantallen die 'op schema' liggen. De anderen, met vertraging of vallend onder een bezemregeling, kunnen daarbij aansluiten en bezien wat past bij het rooster van 60 punten dat de cohort-studenten hebben gekregen¹⁴.

Maar het belangrijkste is toch de opbouw van 'studentengeneraties' binnen de opleidingen op basis van het jaar waarin een student qua bekostiging zit: voor het eerste, tweede, derde dan wel vierde jaar. Daarnaast is een statistiek te maken van het aantal bachelorstudenten¹⁵ dat elk jaar percentagegewijs van degenen die kunnen afstuderen, het getuigschrift verwerft. Je kunt daarvan een overzicht maken, om de ontwikkelingen qua studentenaantallen en bachelorgraden van jaar tot jaar te kunnen volgen – en misschien ook wat te voorspellen... Dat doen uiteraard alle hogescholen om ook lange-termijn-plannen met geld te kunnen steunen.

8.1 Aandacht voor vierdejaars die niet slagen

Bij dit alles gaat veel aandacht uit naar degenen die hun vierde bekostigingsjaar aan het consumeren zijn en vervolgens niet slagen voor het afsluitend examen. Dat levert dus de zgn. langstudeerders op - ook bij degenen die de Ad-opleiding doen, aan dat vierde inschrijvingsjaar bezig zijn, en mogelijk vervolgens naar de bacheloropleiding willen doorstromen, zonder bekostiging op te leveren, iets wat op voorhand bekend is.

Al deze studenten kunnen als het ware simpelweg op een hoop worden gegooid, of ze nu vijfde- of ouderejaars zijn nl. met als gemeenschappelijk kenmerk dat ze wettelijk collegegeld blijven betalen zolang ze ingeschreven staan - en mogelijk een diplomabonus bij de Bachelor gaan opleveren als het examen wordt afgerond.

---

¹⁴ Uiteraard zijn allerlei scenario's denkbaar, met op maatwerk gebaseerde en flexibele leerwegen. Dat vraagt om een vroege inventarisatie om die onderwijsvoorzieningen te kunnen treffen.

Of er is gewoon over te gaan op een 'open inschrijving' – zolang het 'behapbaar' is (iedereen kent de verhalen van de universiteiten met populaire werkgroepen, met als politiek 'vol is vol' – en waarbij men net als bij popfestivals al vroeg klaar zit om zich in te schrijven...).

¹⁵ Nogmaals, een Ad-student behaalt wel een graad en een getuigschrift, maar telt in de bekostigingssystematiek niet mee bij het aantal uitgereikte graden.

Dus als een hogeschool op die wijze 30.000 studenten heeft, met daarvan 10.000 in het 'stuwmeer' (zoals die groep wel eens wordt beschreven), telt maar twee-derde van de gehele groep mee bij het bepalen van het percentage voor het meedelen in het overheidsbudget.

8.2 Scheve verdeling bij inschrijvingsjaren

Een cruciale situatie die hierbij in de gaten dient te worden gehouden, is als het gaat om een scheve verdeling bij de studenten die zich in de jaren 1 t/m 4 van de bekostiging bevinden. Scholen kunnen best evenveel instroom hebben - ook als het gaat om de percentages en de fluctuaties daarbij - maar als de ene hogeschool veel meer studenten in bekostigingsjaar 4 heeft zitten dan de andere hogeschool, zal sec op basis daarvan een teruggang in bekostiging bij die eerste instelling op de korte termijn onvermijdelijk zijn (zeker als het effect van die groep 4 op het aantal graden is uitgewerkt). Een grotere groep verdwijnt in het 'stuwmeer', met alle gevolgen van dien¹⁶.

8.3 Aanpassingen overheidsbudget en scenario's

Het bovenstaande is voor alle CvB's en hun financiële afdeling gesneden koek. Ook OCW houdt dit in de statistieken bij en zal sturen op het aantal te bekostigen studenten. In de situatie dat er daarvan minder zijn, maar met de wil tot behoud van het bedrag per bekostigde student, kan het toch inhouden dat het overheidsbudget daalt - en dan hebben we het niet over 'bezuinigen'.

8.4 Kosten die toch moeten worden gemaakt (rechten studenten)

Nog even over de kosten. Aanvullend op hetgeen al is vermeld over het inroostering- en planningsgedrag van een opleiding bij de ouderejaars, dus degenen die 'uit de vier jaren gaan lopen' en in principe geen volledige studie behoeven te volgen¹⁷, kan worden gesteld dat er ook moet worden gekeken naar de rechten van de betreffende studenten, zoals die in het algemeen omschreven staan in de onderwijs- en examenregeling.

Wordt bijvoorbeeld gesteld dat als iemand in formele zin in een onderwijseenheid heeft geparticipeerd, er in de tijd erna geen recht meer daarop bestaat? Hoe zit het met de tentamens en herkansingen? Wat is er in die zin afgesproken over de stage en de afstudeeropdracht als daarbij problemen optreden, om allerlei nader te beschouwen redenen?

Het CvB van een hogeschool zal zich zeer waarschijnlijk gaan bemoeien met een opleiding als blijkt dat het aantal studenten die geen bekostiging meer opleveren – en ook geen uitzicht meer op afstuderen hebben – te groot gaat worden in verhouding tot het aantal aanwezige studenten.

Als de kosten op zich tot een minimum kunnen worden beperkt, bij de opleiding en de algemene voorzieningen van de hogeschool, levert een student – even heel zakelijk gezien – in ieder geval het collegegeld op en inkomsten via allerlei andere bestedingen op de campus.

8.5 Geen 'straf' op langere inschrijving (zoals vroeger)

Vroeger was het anders, want toen was er sprake - terugkijkend in de tijd, met het 'perverse' systeem... - van een zgn. onderwijsvraagfactor die sterk werd beïnvloed door langstudeerders (en in zeer positieve zin door heel snelle afstudeerders). Die druk is er niet meer, alleen maar als het gaat om het pareren van indringende vragen van een commissie die namens de NVAO een keer per zes jaren langskomt¹⁸.

---

¹⁶ Het gaat bij dit alle dus om het meetellen van het aantal bekostigde studenten. Er is daarnaast een groot belang om de langstudeerders toch een keer te laten afstuderen om de diplomabonus te kunnen innen. Hoe groter het 'stuwmeer', hoe groter dus de kans om ook die bonussen te krijgen. De ervaringen daarmee kunnen in het interne financieringsmodel worden meegenomen.

¹⁷ Het is heel ingewikkeld te maken - zeker nu met de Ad als zelfstandige opleiding - met scenario's die er kunnen zijn. Iemand die drie jaren over de Ad doet en daarna doorstroomt naar de bacheloropleiding, loopt na een jaar gewoon vanzelf uit de bekostiging door de overheid. Maar die student heeft nog gewoon een geheel jaar met 60 punten - normaal gesproken - voor de boeg, en moet derhalve een volledig rooster aangeboden krijgen.

Overigens betekent dit dat hogescholen die veel Ad-opleidingen kennen, en die worden geconfronteerd met studenten die daar langer dan twee jaar over doen, meer kosten moeten gaan maken als een groot deel van die groep doorstudeert voor een bachelorgraad – zeker als het een niet-verwante doorstroom betreft...

¹⁸ Zonder meer intrigerend is dat in het wetenschappelijk onderwijs nog steeds bij discussies over het systeem voor de bekostiging bij veel (oud-)bestuurders de gedachte leeft dat een universiteit wordt bekostigd op basis

In het huidige systeem levert elke student die nog geen vier keer stond ingeschreven in het hoger onderwijs, gewoon het jaar daarop ook gewoon geld op. Er staat geen 'straf' meer op vertraging op zich in die gevallen, dus met een dwangmiddel om studenten niet te lang vast te houden als het niet goed gaat in en na het eerste jaar, dan wel als het afronden van het afsluitend examen teveel op zich laat wachten.

B Extra bekostiging bij de gevolgen van deze pandemie

In vorige nummers is al het een en ander gezegd over gevolgen van de pandemie voor de doorstroomroutes en het afstuderen van studenten die daarna niet verder gaan studeren. In deze paragraaf pakken we een aantal specifieke zaken betreffende de bekostiging bij de kop. Voor de onderliggende handreiking en de regelingen die daarin aan de orde komen, verwijzen we dus naar die nieuwsbrieven en het stuk zelf (te vinden op onze website).

9 Doorstroom mbo-hbo: rechten en plichten

Het is van belang om helder te krijgen wat de handreiking van OCW aan de hogescholen betekent voor de voorwaardelijke toelating van mbo'ers in het hbo, in combinatie met de belofte aan de studenten die het betreft. Hoewel het om een voorwaardelijke toelating gaat, wordt de student formeel bij het hbo ingeschreven en valt hij of zij ook meteen onder het hoger onderwijssysteem voor de studiefinanciering. Vooral dat laatste is bijzonder, dus door een niet door de wet op het hoger onderwijs afgedekte toelatingsregeling te combineren met de regeling voor de studiefinanciering die op zich (stevige financiële) consequenties voor de betrokkenen kan hebben.

Er worden namelijk vanwege de buitengewone omstandigheden door OCW bijzondere voorwaarden aan worden gekoppeld. Dat is een situatie die niet 'zo maar eventjes' duidelijk is te maken, als er wordt gekeken naar de rechten en plichten van de student en vervolgens van de mbo-instelling en de hogeschool.

Hieronder lopen we de rechten en plichten voor alle betrokkenen na. We verwachten dat hierover op korte termijn meer helderheid zal worden verschaft – en deze analyse valt aan te scherpen.

9.1 Rechten en plichten van de mbo-student in de hbo-opleiding

Als de student wordt toegelaten, is dat mede op basis van een advies van de afleverende mbo-instelling en de beoordeling ervan door de ontvangende hbo-opleiding in samenhang met de zaken die bij de studiekeuzecheck naar boven zijn gekomen¹⁹.

Op basis daarvan verklaren beide instellingen voldoende vertrouwen te hebben in het door de student kunnen afronden van de mbo-opleiding in combinatie met het hbo-programma van het eerste semester. Dat houdt derhalve in dat de instellingen eraan gaan meewerken om de student hierbij zo optimaal mogelijk te helpen.

Daarbij is in de handreiking bij het zgn. servicedocument ('met een interpretatie van de coronamaatregelen') een stok achter de deur gezet – hoewel de handreiking op zich geen formele wetgeving inhoudt, ook niet is opgenomen in een noodwet - en dat maakt het extra lastig. Die stok heeft betrekking op het weer terugverwijzen naar de mbo-instelling, met gelijktijdige uitschrijving bij de hogeschool, als het mbo-examen aan het eind van het eerste semester niet is afgerond.

Maar die stok slaat dus beide kanten op, met als gevolg dat de betrokken partijen er elkaar op kunnen en ook moeten aanspreken, vooraf, tijdens en eventueel aan het eind van het komende semester.

9.2 Aandachtspunten voor alle mbo- en hbo-instellingen

Op een rijtje een aantal aandachtspunten, met *cursief* de specifieke en afwijkende regelingen die mogelijk toch (snel) nodig zijn:

---

van het aantal afgestudeerden. En dan denkt men aan Masters, Promovendi en degenen die een zgn. Ontwerperscertificaat behalen. Dat is dus heel-oud-denken en aanleiding voor stellingnames die op bepaalde punten 'uit de bocht vliegen'. Het zou de VSNU sieren als ze hierover intern nog eens goed communiceren met de leden.

¹⁹ Een bijzonder situatie is dit, uiteraard. Echter, een mbo-student die 21 jaar of ouder is, kan worden toegelaten op basis van een specifiek toelatingsonderzoek. Daarbij is niet een formeel mbo-diploma nodig om te overleggen.

- De mbo-instelling dient ervoor zorg te dragen dat alle ontbrekende mbo-zaken in het eerste semester op de juiste en reguliere wijze kunnen worden gevolgd en afgerond. Daarbij wordt ernaar gestreefd dat die zaken zo snel mogelijk na 1 september worden gepland, om de samenloop met het hbo-programma zo kort mogelijk te laten duren.
Aangezien de pandemie uitbrak tijdens het tweede mbo-semester, zullen de nog ontbrekende zaken ook veelal tot dat deel van het studiejaar behoren. Omdat ze moeten worden ingehaald in het eerste semester betekent dit waarschijnlijk dat er extra eenheden moeten worden georganiseerd en geprogrammeerd om de betrokken studenten daar aan te laten meedoen. De studenten hebben hier dus recht op.
- De hogeschool zorgt ervoor dat door de student voldoende onderdelen van het eerste semester te volgen zijn, om daarmee niet al meteen een achterstand op te laten in het eerste hbo-jaar, met alsnog een vertraging als gevolg. In het geval deze opzet niet voor alle 30 studiepunten lukt, wordt zo vroeg mogelijk bezien op welke wijze eventuele eenheden later in het studiejaar zijn in te halen.
De studenten hebben hier recht op, op basis van de mogelijkheid die met inbreng van de afgegeven adviezen wordt geboden.
De mbo-instelling en de hogeschool zorgen er samen voor dat er vanaf het begin van het semester een rooster is waarbij voor alle onderdelen in de planning staan. De hbo-opleiding moet dus een studeerbaar programma opstellen voor het eerste semester, met de mbo- en hbo-onderdelen daarin opgenomen, in samenspraak met *alle* betrokken mbo-instellingen die mbo'ers zien doorstromen naar de hogeschool.
Daarbij is het essentieel dat op voorhand helder is hoe de mbo- en hbo-instellingen werken met fysiek en digitaal onderwijs. Zeker als de nog in te halen onderdelen fysiek bezig zijn vergt, binnen de instelling, moet daarvoor ruimte worden gemaakt, om te voorkomen dat de student niet het examen op tijd kan afronden.
De studenten hebben dus recht op een rooster dat werkbaar is op basis van de persoonlijke situatie, ook als het gaat om studenten binnen verschillende opleidingen, afkomstig van meerdere mbo-instellingen en met een verschillend nog af te ronden mbo-pakket aan onderdelen.
- Er is sprake van een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de student, mede naar voren komend in een op elkaar afgestemde studiebegeleiding. Er wordt zowel voor het mbo- als het hbo-deel vanaf het begin gemonitord hoe het gaat met beide studies, ook om te voorkomen dat het op beide fronten misgaat en de student in beide opleidingen uitvalt. Dat kan betekenen dat de hbo-studie eerder dan het eind van het kalenderjaar wordt stopgezet om de student te laten focussen op het behalen van het mbo-examen.
De student heeft recht op een stevig begeleidingssysteem, ook als na 1 september er erg weinig fysiek contact mogelijk is en de digitale begeleiding moet worden ingezet (en dan ook gelet op de persoonlijke omstandigheden en mogelijkheden). Als de student vrijwillig stopt met de hbo-studie, moet op papier worden gezet wat mogelijk is als hij of zij het mbo-examen afrondt en toch weer naar het hbo wil doorstromen.
- Deze student heeft te maken met een voorwaardelijke inschrijving. Hij of zij moet daarvan goed doordrongen zijn en dus weten wat 'er te doen staat', en wat de scenario's zijn die de basis vormen voor deze aanpak.
Voorkomen dient te worden dat als de student moet terugkeren naar de mbo-opleiding om het examen af te ronden – zeker buiten zijn of haar schuld – er sprake is van iemand die wordt beschouwd als een *uitvaller*. In een CV kan dit wel worden opgenomen als 'het was te wijten aan het corona-virus', maar het is net als bij de havo- en vwo-examens: er kan door bepaalde groepen buitenstaanders toch een negatief etiket op worden geplakt.
De student heeft het recht op een behandeling die is gebaseerd op de mbo-vertraging en de mogelijkheid om een hbo-opleiding te gaan doen. Het betekent dat in de statistieken die hierbij worden opgemaakt, dit ook als zodanig is opgenomen. Ook als deze student later weer aan een hbo-opleiding begint, mag dit niet 'tegen hem of haar worden gebruikt'.
- De student valt met deze inschrijving onder de regeling voor de studiefinanciering die geldt voor het hoger onderwijs. Dat is een bijzondere aanpak, met een dubbele inschrijving in het mbo en hbo, met die in het mbo eigenlijk als 'eerste inschrijving' vanwege de status nl. het nog moeten behalen van het mbo-diploma.

Er zal dus goed moeten worden bekeken wat dit betekent voor deze student als hij of zij noodgedwongen aan het eind van het semester het hbo moet verlaten. Volgens de hbo-regels is dit voor 1 februari, inhoudend dat de ontvangen gelden in voorkomend geval als een gift mogen worden beschouwd.

Maar als deze student toch weer terugkeert in het hbo zal er opnieuw moeten worden bekeken wat dit betekent voor het aanspraak maken op de studiefinanciering, en wat de rol van dat 'halve jaar' daarbij speelt.

De student mag niet worden gestraft voor het proberen van de hbo-opleiding als gevolg van deze vertraging en het samenlopen van het laatste mbo-deel en het eerste hbo-semester. Derhalve zal ook nadrukkelijk duidelijk moeten worden gemaakt aan de student hoe de overheid hierop met de handreiking en de regeling op inspeelt.

- Het kan gebeuren dat de hbo-opleiding prima verloopt maar dat het om allerlei redenen niet lukt om het mbo-examen te proberen. De overheid zou in dit geval het mogelijk moeten maken voor de betrokken hogeschool om de situatie opnieuw te bekijken, samen met de mbo-instelling om, en te bezien of doorstuderen met het doen van het tweede semester een optie is. Daarbij wordt uiteraard bezien wat er nog nodig is voor het mbo-examen.

Hierbij kan een situatie worden voorkomen dat de student eerst de hbo-opleiding dient te verlaten, om vervolgens op zeer korte termijn toch het mbo-diploma behaalt, en daarna met een korte onderbreking weer aan de hbo-opleiding wil beginnen.

Het lijkt erop dat de voorwaardelijke toelating en de stok achter de deur contraproductief kunnen gaan werken als er toch weer een lastige situatie binnen het mbo gaat ontstaan. Het is aan te raden om nu al na te gaan denken over welke rechten een student dan nog kunnen worden toegekend. Dit kan door de hogeschool zelf worden geregeld (net zoals dat ook gebeurt met betrekking tot zaken als het studieadvies in het eerste leerjaar).

- De inschrijving moet worden gezien als een buitengewone en dus ook extra kans om het hbo te gaan doen. Het is een noodoplossing en een poging om een brug te slaan tussen twee onzekere situaties. Als een student toch moet uitvallen, dan kan het gebeuren dat hij of zij volgend jaar zich weer aanmeldt, maar dan wel bij een andere hogeschool of opleiding dan nu het geval zal zijn. Het ligt voor de hand om dit een 'frisse start' te laten zijn, zonder gevolgen voor de student en de instelling, dus ook voor de termijnen die gelden voor de bekostiging en de studiefinanciering.

De student moet straks geen last hebben van deze situatie bij het opnieuw inschrijven in 2021 voor een hbo-opleiding, als iemand met een verleden qua studietijd.

9.3 Dit staat, voor alle duidelijkheid, in de stukken hierover

De mbo-student wordt ingeschreven in de hbo-opleiding en blijft daarnaast tijdens de afronding van de laatste onderdelen van de opleiding ook ingeschreven bij de mbo-instelling. De mbo-student heeft geen recht meer op de mbo-studiefinanciering, maar gaat over naar de studiefinanciering in het Hoger Onderwijs. De consequenties hiervan voor collegegeld en bekostiging worden nog uitgewerkt.

Alle mbo-studenten die in de periode van augustus 2020 tot en met januari 2021 een diploma halen, ontvangen in het eerste kwartaal van 2021 eenmalig een compensatiebedrag. Dit is een bedrag met een hoogte van maximaal drie maanden les-, cursus-, of collegegeld. Drie maanden zou in het mbo voor een bbl-student neerkomen op een eenmalige tegemoetkoming van € 150. Een bol-student in het mbo ontvangt dan € 300.

10 Doorstroom van Ad naar Bachelor: rechten en plichten

In nummer 132 van twee weken geleden is uitgebreid ingegaan op de handreiking die is gedaan aan hogescholen rond de doorstroom vanuit de Ad naar een resterend bachelorprogramma. Er is daarbij gewezen op een situatie die door OCW op een vergelijkbare wijze wordt behandeld als voor de doorstroom mbo-hbo, maar die in de praktijk en op basis van wettelijke regelingen (die toch echt voorgaan) niet strookt met de wijze waarop hogescholen hiermee moeten en kunnen omgaan.

Derhalve verwijzen we kortheidshalve naar die nieuwsbrief, kijkend naar hoe met de student moet worden omgegaan als het gaat om de rechten en plichten.

11 Wat is redelijk om als OCW extra te gaan vergoeden

We gaan hier bezien op welke wijze OCW de instellingen 'schadeloos' kan stellen voor de kosten die het komende semester (en misschien straks ook nog wel langer) moeten worden gemaakt om de rechten van groepen studenten met betrekking tot het afstuderen zo goed mogelijk te kunnen respecteren.

Een aantal beschouwingen op een rijtje.

11.1 Algemeen een blik...

De overheid heeft aangegeven dat zowel de studenten als de instellingen niets te verwijten valt als het gaat om het optreden van vertragingen. De instellingen 'doen hun stinkende best', om onze minister aan te halen. Maar vervolgens is het de vraag hoe die waardering wordt omgezet in een financiële compensatie. Die is er voor de student als die erin slaagt af te studeren voor het eind van het jaar, maar daarmee wordt meteen een keihard verband gelegd met de inspanning van de hogeschool die dit ook concreet mogelijk moet maken.

Voor de studenten is aangegeven dat er geen controle plaatsvindt bij alle regelingen die nu met 'een zachte knip' zijn afgesproken: mbo-hbo, Ad-Bachelor, Bachelor-Master. Dus ook degenen die toch nog niet hadden kunnen slagen en dat straks in een extra half jaar wel lukt, zullen geen bewijs daarvan moeten ophoesten.

Dus het is ook niet zo dat de hbo-bachelorstudent naar het opleidingsmanagement moet stappen - zoals de mbo'er en de Ad'er die dit met het oog op de doorstroom naar het hbo resp. de bacheloropleiding wel moeten doen (zie verderop voor de Ad'er die niet wil doorstromen) - om een 'verklaring' te gaan vragen waarin staat dat hij of zij naar de mening van de examencommissie zonder alle problemen met hard werken in het tweede semester voor 1 september het examen had kunnen afronden - en dus graag een handreiking wil met het oog daarop. Die commissies hebben het al druk genoeg met de instromende mbo'ers en Ad'ers... Of toch?

Betekent de handreiking van de overheid dat de regeling voor de extra gelden voor de instellingen (die er nog niet schijnt te zijn, in het openbaar) die voor een aanvullend bedrag voor per hogeschool moet gaan zorgen, ook een opzet gaat kennen waarbij er zonder verdere controle van de doelgroepen en hun gebruik ervan, geld wordt uitgekeerd? Gaat het dus om de 'resultaten' die worden bereikt, en dat het verder gewoon een kwestie is van accepteren omdat het gaat om een algemene reactie op de crisis?

Toch wil het opleidingsmanagement erg graag weten welke studenten de pot met geld (de maximaal 535 euro) aan de examenhorizon zien gloren en daarom dolgraag zien dat alles wat ze nog moeten doen ook concreet in het eerste semester wordt aangeboden (en dan alleen niet alleen maar voor degenen die opteren voor de doorstroom naar een hbo- of wo-masteropleiding).

In principe zou kunnen worden gesteld dat het gaat om degenen die nog maximaal 30 punten (of misschien ietsje meer...) moeten behalen. Echter, dan moet ook meer in detail worden bezien of een student nog daadwerkelijk bepaalde eenheden moet volgen en doen, of dat er voor een deel van de punten alleen maar gaat om het doen van herkansingen.

Ook kan het zijn dat een student in staat moet worden geacht om meer tijd in zijn of haar studie te steken, bijvoorbeeld voor de afstudeeropdracht. Zo zijn er dus nog wel wat haken en ogen aan te treffen.

Maar dan nog... hoe valt te controleren hoe iemand studeert, al dan niet z'n best doet en mogelijk een studiedrag vertoont waaruit kan worden geconcludeerd of het gerechtvaardigd is om deze student de kans te bieden, zoals die zich nu voordoet? Dat is vaak ook een subjectieve beoordeling die niet altijd stand zal houden bij een Commissie van Beroep.

11.2 Advies voor Ad'ers en Bachelors die daarna het onderwijs verlaten?

Toch willen we inhaken op de laatste alinea van de vorige paragraaf met de vraag: Mag een student die een Ad- dan wel een bacheloropleiding volgt en na het examen niet opteert voor de doorstroom naar een bachelor- resp. een masteropleiding, een verzoek bij het opleidingsmanagement indienen om een formeel advies te krijgen over de kans om binnen het volgende semester te slagen? Zo'n student wil ook wel die 535 euro ontvangen als een tegemoetkoming.

Natuurlijk kan de student gewoon een volgende inschrijving plegen, zonder een specifieke status te krijgen en te proberen de ontbrekende eenheden te gaan halen. Maar dan kan het best wel eens zo zijn dat die eenheden verspreid over het gehele studiejaar 2020-2021 zijn opgenomen. Daarmee wordt logistiek gezien de kans op een versneld traject aan de student 'onthouden'.

Degenen die doorstromen naar een bachelor- of masteropleiding krijgen wel een dergelijk advies, met alle rechten (en plichten) die daaruit voortvloeien. Dat betekent onder meer dat ze in principe alle ontbrekende eenheden in het eerste semester van het volgende studiejaar kunnen gaan proberen in te halen en met een voldoende af te sluiten.

Kan dus een advies worden geëist? En zo ja, hoe dan verder uit te werken? Of is het zo dat deze student zich maar gewoon formeel moet aanmelden bij een bacheloropleiding, een positief advies kan ontvangen, en vervolgens de bacheloropleiding gewoon 'laat zitten' – en de eventuele lage extra kosten qua collegegeld op de koop toeneemt?

Die specifieke aandacht hierbij is een duidelijk gevolg van de positionering van de Ad-opleiding, het parallel lopen met de bacheloropleiding en het in 2017 niets hebben veranderd aan de regelingen inclusief die voor de bekostiging.

De hogeschool kan namelijk een Ad-student die vertraging oploopt, in de normale situatie en nu ook best met de pandemie, zich gewoon opnieuw laten inschrijven voor het gehele jaar. Omdat die student in vrijwel alle gevallen nog niet alle vier jaren geld van de overheid heeft opgeleverd, kan zo iemand gewoon (volledig) worden bekostigd als de inschrijving op 1 oktober formeel is geschied. Ook als deze student bijvoorbeeld op 1 december afstudeert, krijgt de hogeschool in zo'n geval de complete bekostiging – ongetwijfeld voldoende om de extra kosten te dekken.

Een idee om alle studenten te vragen hoe ze ervoor staan? Of de mentoren dan wel studiebegeleiders de portfolio's laten doornemen? Of toch maar gewoon bezien hoe het loopt, en dan alle eenheden van de gehele laatste fase in de aanbieding doen?

Nog even over het collegegeld dat de studenten die onder deze regeling en dus aanpak vallen, gaan betalen. Normaal gesproken betaalt een student het volledige collegegeld om te worden ingeschreven. Haalt hij of zij tijdens het jaar het examen, dan vindt er een diploma-uitreiking en een uitschrijving plaats. Vervolgens wordt op verzoek van de student het collegegeld voor de niet gebruikte maanden teruggestort. Een student die met een advies op zak ook echt alles kan doen in het eerste semester, is in financiële zin daarbij een 'kleine spekkoper'.

11.3 Specifieke beschouwing kosten (mede gelet op positie van en advies aan de student)

De overheid moet dus gaan bezien wat de effecten zijn van deze onverwachte vertraging bij de studenten die anders hadden kunnen afstuderen. Het 'kunnen' is dus lastig vast te stellen, want zoals al eerder gemeld: hoe is altijd een beeld te verkrijgen van de stand van zaken ten aanzien van iemands studie in februari van dit jaar – en met een kennersblik van de studiebegeleider een oordeel te vellen over de kans dat de student in het nog resterende semester de ontbrekende zaken met voldoende resultaat had kunnen afronden? Dat zou dus tot het gesuggereerde studieadvies kunnen leiden, met als premie van het positief zijn het mogen meedoen aan alle eenheden die nog nodig zijn, ook al staan ze normaliter alleen maar in het tweede semester gepland. Dus dan zou daarop een 'recht' kunnen ontstaan.

Is dat wel realistisch? Iedere student in het afstudeerschuitje kan nu de kans grijpen om met een extra semester erbij het examen te behalen. Daarvoor moet de hogeschool nadrukkelijk kosten maken, soms behoorlijk wat kosten – los van de energie, de inspanning van de docenten en alle anderen die hierbij in beeld komen.

De studenten weten dat er een premie op het nu snel afstuderen staat, de maximale 535 euro, als een tegemoetkoming van de overheid voor het collegegeld dat in voorkomend geval nog een keer moet worden betaald – dus in ieder geval een welkom bedrag als de student met het diploma niet verder gaat studeren (wat anders doen, werken...). Hier komen we verderop ook nog weer even op terug. Overigens keert OCW – dus niet de hogeschool - dat bedrag uit, in het eerste kwartaal van 2021, als de hogescholen de gegevens hebben doorgegeven.

Nu is het gelukkig zo dat de reguliere bekostiging plaatsvindt op basis van cijfers van zo'n twee jaren geleden, met de t-2-systematiek. Er kan dan ook worden besloten wat te doen met het verschuiven van de graden (met een bonus), naar een volgend studiejaar, zoals eerder aangegeven

in dit nummer, dan wel door die aantallen alsnog mee te tellen bij het huidige, lopende studiejaar. Dat betekent dus dat de vertraging is ingecalculleerd op een wijze dat de aantallen graden toch worden toegerekend aan dit jaar – met de effecten voor het budget voor het jaar 2022-2023.

Tevens zijn de effecten bekend op de aantallen bekostigde studenten. Daarbij gaat het, zoals ook al besproken in dit nummer, om twee scenario's nl. degenen die anders het onderwijs hadden verlaten en de studenten die doorstuderen. Denk aan de Ad'ers, de bachelors, en ook in samenhang daarmee de mbo'ers die voorwaardelijk aan het hbo mogen beginnen.

De overheid kan ook rustig gaan bezien in 2021 wat de effecten zijn geweest van de handreiking en gaan bezien hoe alles is verlopen. Daarna kan het besluit worden genomen wat de hogeschool aan extra kosten heeft moeten maken – dus ook echt extra, vergeleken met hetgeen in normale omstandigheden de situatie is.

11.4 Een aantal scenario's doorgelopen

Op basis van de eerdere analyses zetten we nog wat zaken dienaangaande op een rijtje. De lijst is niet uitputtend want er zijn veel scenario's te bedenken, ook rekening houdend met een extra vertraging in het komende semester, doorwerkend naar 2021 en latere jaren.

- Ad-studenten *slagen erin* met de vertraging in het eerste semester af te studeren.
  1. Als de student heeft aangegeven na de Ad het onderwijs te willen verlaten en als een positief advies is uitgebracht over de kans om in het komende semester te slagen, betekent het dat de student de 'premie' krijgt, de inschrijving als bekostigde student formeel komt te vervallen en de hogeschool naast het verschuldigde collegegeld (maximaal voor een semester) een vergoeding ontvangt op basis van het verzorgen van extra onderwijs voor een semester.
  2. Gaat de student ook meteen doorstuderen met ingang van het komende studiejaar, op basis van de regeling van de voorwaardelijke toelating via een dubbele inschrijving, dan zal in het algemeen de student vallen onder de bekostiging voor de eerste inschrijving. Blijft de student bij dezelfde hogeschool dan ligt het voor de hand dat er geen extra budget wordt verstrekt. Indien de bachelor-inschrijving bij een andere hogeschool plaatsvindt, dient een regeling te worden getroffen met aldaar de eerste inschrijving. De Ad-opleiding krijgt in dit scenario een extra budget voor kosten die in het eerste semester zijn gemaakt.
  3. Gaat de student eerst de Ad afmaken, met het plan om in 2021 door te gaan voor de bachelorgraad, ontstaat de situatie dat hij of zij het tweede semester 'vrij' is, en niet aan een studie is verbonden. De betrokkene valt hiermee onder het in dit stukje genoemde eerste geval.
- Ad-studenten *slagen er niet* om in het eerste semester af te studeren.
  1. Als de student opteert voor het verlaten van het onderwijs met het Ad-diploma, blijft hij of zij gewoon voor het gehele jaar ingeschreven, formeel als bekostigde student (geld van de overheid, meetellen voor het t-2-percentages) en het wettelijk collegegeld betalend. Hierbij is geen sprake van een extra 'corona'-budget.
  2. Als de student al voorwaardelijk binnen de eigen hogeschool staat ingeschreven, dient hij of zij op basis van de handreiking bij de bacheloropleiding te worden uitgeschreven. Daarmee keert de student (normaal gesproken) terug bij de Ad-opleiding om daar de studie te vervolgen. Deze Ad-opleiding ontvangt de bekostiging voor het gehele jaar, net als het collegegeld. De bacheloropleiding ontvangt binnen de regeling rond de vertraging een extra budget voor (maximaal) een semester.
  3. Als de student voorwaardelijk bij een andere hogeschool staat ingeschreven voor de bacheloropleiding, samen met de Ad-opleiding, dient hij of zij op basis van de handreiking de bacheloropleiding te verlaten en terug te gaan naar de hogeschool met de Ad-opleiding, om aldaar verder te gaan. De hogeschool met de bacheloropleiding ontvangt van de overheid een extra budget ter hoogte van het normale bedrag voor een semester.
  4. In de gevallen 2 en 3 kan de hogeschool die de bacheloropleiding aanbiedt, besluiten af te wijken van de handreiking, zijnde een niet formeel in de (nood-)wetgeving vastgelegd besluit met alle wettelijke consequenties van dien. Dat kan inhouden dat de student verder mag gaan met de bacheloropleiding, onder de voorwaarde dat uiterlijk 31 augustus 2021

het Ad-examen is afgerond. Dat voorwaardelijke besluit is gebaseerd op de behaalde studieresultaten in het eerste semester van het bachelorprogramma²⁰.

- Bachelor-studenten die *erin slagen* om in het eerste semester af te studeren.
  1. Als de student daarna het onderwijs verlaat, en ook een positief advies had om snel af te studeren, krijgt hij of zij de 'premie'; de inschrijving als bekostigde student komt formeel te vervallen en de hogeschool ontvangt naast het verschuldigde collegegeld (maximaal voor een semester) een extra vergoeding van OCW op basis van het verzorgen van die specifieke en studeerbare indeling van het semester.
  2. Gaat de student eerst de bachelopleiding afmaken, met het plan om in 2021 door te gaan voor een mastergraad, ontstaat mogelijk de situatie dat hij of zij het tweede semester 'vrij' is, en niet aan een instelling is verbonden. De betrokkene valt hiermee onder het eerste geval.
Maar uiteraard kan worden bekeken of de bereidheid bestaat om in het geval er voor de (wo-)masteropleiding een brugprogramma nodig is, dat stuk in het tweede semester te laten volgen.
- Bachelor-studenten die *er niet in slagen* om in het eerste semester af te studeren.
  1. Als de student opteert voor het verlaten van het onderwijs met het bachelor-diploma, blijft hij of zij gewoon voor het gehele jaar ingeschreven. Vrijwel in alle gevallen gaat het om niet-bekostigde studenten die dus niet meer als zodanig meetellen voor het t-2-percentage) maar wel het wettelijk collegegeld betalend. Hierbij zal geen sprake behoeven te zijn van een extra 'corona'-budget (naast de eventuele diploma-bonus en het meetellen voor het aantal graden, eventueel voor het komende studiejaar 'teruggerekend' naar het huidige studiejaar), gelet op de beperkte kosten die uit het collegegeld kunnen worden afgedekt. Er kunnen studenten zijn die nog wel bekostiging met zich meebrengen zoals degenen die zonder studieverleden als zij-instromer aan een opleiding zijn begonnen. Zij tellen dus straks gewoon mee voor het bepalen van de percentages voor het verdelen van het budget, op basis van het t-2-systeem.
  2. Als de student van plan is om na de hbo-bachelor door te gaan met een wo-master, kan eerst de bachelopleiding worden afgemaakt. Het is voorstelbaar dat er voldoende ruimte is om in voorkomend geval een wo-brugprogramma te gaan doen; hoe dat gebeurt is afhankelijk van de 'eigenaar' van dat programma, de hogeschool of de universiteit. Voor deze student geldt verder hetzelfde als hierboven bij 1 is gesteld over de inkomsten, het meetellen voor de percentages e.d.
- Mbo-studenten die *erin slagen* om het mbo-diploma in het eerste semester te behalen

In de vorige en deze nieuwsbrief is reeds uitgebreid ingegaan op de mogelijkheden op de voorwaardelijke doorstroom zo optimaal mogelijk in te zetten voor de mbo-studenten en ook daarbij te bezien hoe de betrokken instellingen daarbij een rol spelen.

Uiteraard moeten de te maken extra kosten bij de overheid kunnen worden gedeclareerd. Dat is op zichzelf al een bijzonder lastige klus, want vrijwel alle kosten lopen gewoon door terwijl er veel additionele maatregelen moeten worden genomen. Dus wat moet dan als 'onvermijdelijk' als eigen risico worden gezien en wat als investering voor het 'onderwijs-op-maat-voor de toekomst' - en wat als helder is wat het gevolg is van de sluiting van de scholen op grond van de beslissingen van de overheid (denk aan wat de ziekenhuizen allemaal extra hebben moeten doen, en strak ook ergens met de rekeningen moeten gaan aankloppen...).

---

²⁰ Hierbij kan gebruik worden gemaakt van hetgeen in de handreiking staat voor de doorstroom met een hbo-bachelor naar een wo-master: "WO-masteropleidingen kunnen er bijvoorbeeld voor kiezen dat studenten mogen deelnemen aan de master onder de voorwaarde dat zij, binnen een door de masteropleiding te bepalen termijn, hun bachelopleiding alsnog afronden". De overheid beschouwt in dit geval de instellingen als autonome organisaties die onderling bezien wat het best is voor de student: "Hogescholen en universiteiten zullen de ruimte die hen aldus wordt geboden, elk invullen op de wijze die het best past bij specifieke kenmerken van de overgang van bachelor naar master in respectievelijk het hbo en het wo". Zie verder ook paragraaf 14 over een voorstel rond mbo-hbo.

Degenen die met deze regeling vanuit het mbo als het ware geruisloos door kunnen gaan naar het hbo en daar kunnen blijven studeren, worden door de overheid gewoon bekostigd. De student betaalt het normale collegegeld, hij of zij telt mee voor de percentages voor de verdeling van het overheidsbudget in de t-2-systematiek en deze student kan dus gaan streven naar het behalen van de norm voor het studieadvies.

Het ligt voor de hand dat zowel de mbo- als de hbo-instelling wordt 'beloond' voor de inzet die is gepleegd. De mbo-instelling kan geld krijgen voor een semester extra werk, de hogeschool ook wel wat maar een stuk minder, voor de extra werkzaamheden en de coördinatie van het geheel.

- Mbo-studenten die *er niet in slagen* om het mbo-diploma in het eerste semester te behalen

Ja, hierover kan opnieuw veel worden gesteld, maar we verwijzen simpelweg naar alle andere beschouwingen, constatering en voorstellen.

Het kan dus gaan om het terug moeten keren naar de mbo-instelling die dan in principe geld krijgt voor het gehele studiejaar 2020-2021.

De hogeschool kan extra geld krijgen voor de geleverde inspanning. Mogelijk is het bedrag te baseren op het aantal ingeschreven maanden dan wel het aantal gevolgde (en wellicht met een voldoende afgeronde) onderwijseenheden. Het lijkt niet logisch dat er op basis van het ingeschreven staan per 1 oktober 2020 sprake is van een volledig meetellen als bekostigde student in het t-2-systeem.

- Zij-instromers die *erin slagen* een diploma te verwerven

Het is een bijzondere groep en zeer waarschijnlijk niet zo groot (want de Ad'er die naar een bacheloropleiding gaat, is een doorstromer en geen zij-instromer). Het gaat in dit geval om degenen die de eerste helft van de Ad- of bacheloropleiding 'mogen overslaan' op basis van erkenning van eerder verworven competenties (zoals dat ook in de wet staat).

Het kan zo zijn dat ze eigenlijk dit jaar zouden kunnen afstuderen maar de studie nog even moeten verlengen. Hiervoor kan worden verwezen naar hetgeen is gesteld voor de Ad'ers en de bachelorstudenten die in zo'n situatie verkeren. Het grote verschil is echter dat deze studenten in vrijwel alle gevallen nog beschikken over de status voor bekostiging van de instelling door de overheid. Bij een verlenging van de studie vallen ze in principe per 1 oktober in de categorie die de bekostigde studenten betreft, voor het t-2-systeem.

De vraag is dan of degenen die het diploma behalen bij de bacheloropleiding met terugwerkende kracht, als ze niet doorgaan voor een mastergraad, worden toegerekend aan het huidige studiejaar voor de bekostiging en de graad, onder gelijktijdig ontvangen van een extra budget voor het komende semester op basis van de corona-regeling.

Als ze in de Ad zitten, kan worden gekeken naar de scenario's die gelden voor die studenten, zoals eerder vermeld en behandeld.

- Zij-instromers die *er niet in slagen* een diploma te verwerven

Ook hierbij kan worden gesteld dat het beoordelen van de situatie om op basis daarvan de overheid extra geld te laten overmaken, een kwestie van maatwerk is. Ze zullen als Ad- dan wel bachelorstudent gewoon willen doorgaan, met de Ad of de vervolgopleiding. Op basis daarvan is na te gaan wat de extra inspanning van de hogeschool is geweest en hoe de status van de student in de bijbehorende regelingen moet worden verwerkt.

12 Gevolgen van de huidige situatie voor het systeem...

Het bekostigingssysteem zoals dat geldt in normale tijden, wordt in formele zin niet aangepast aan de situatie zoals die zich nu voordoet. Wel kan de regeling die moet worden getroffen om de gevolgen van de crisis qua op te vangen, worden gezien als een 'vingeroefening' voor als het toch weer mis mocht gaan, met nieuwe lockdowns. Iedereen hoopt dat we het als wereld gaan redden om die te voorkomen, maar 'optimisme' en 'pessimisme' zijn gemoedstoestanden die zich voortdurend afwisselen, afhankelijk van het land en de ontwikkelingen.

Daarnaast zal het hoger onderwijs onder de druk die nu van alles 'vloeibaar maakt', gaan zoeken naar het combineren van allerlei vormen van fysiek studeren en online-onderwijs. Overstappen op

alleen maar onderwijs 'op afstand' zal niet gaan gebeuren, dat is nu wel duidelijk, maar hoe die mix het beste vorm kan gaan krijgen, is de wezenlijke uitdaging voor het de komende studie jaren.

Op basis van die discussie zal OCW samen met de NVAO, Inspectie en CDHO moeten bezien wat dit betekent voor het aanbieden en verzorgen van opleidingen. De discussie over het gebruik van online-onderwijs is enige tijd geleden in de kiem gesmoord, maar zal nu des te heviger oplaaien. De Open Universiteit krijgt er collega's bij...

Je kunt daarbij denken aan alle uitwisselingen van standpunten over het online-onderwijs in samenhang met de macrodoelmatigheid, het gekoppeld zijn aan vestigingsplaatsen, het gebruik van digitale platforms, en de borging van de kwaliteit van opleidingen die nadrukkelijk en substantieel aan afstandsonderwijs verbonden zijn.

Bij dit laatste gaat het ook om de borging van tentamens, assessments en allerlei andere mogelijkheden om de studievoortgang te meten, de eenheden van opleiding van een voldoende resultaat te voorzien en vast te stellen dat een student aan de eisen van een afsluitend examen heeft voldaan.

Ook zal de rol van de docent (en dan in alle 'soorten en maten') worden bekeken. Er worden in alle landen ervaringen mee opgedaan maar er is sprake van een duidelijke kwetsbaarheid van de lesgevende, de begeleider, de instructeur en de mensen in de rollen die nodig zijn om het individu op zichzelf en als lid van een groep te laten studeren en daarbij stappen te zetten, ook naar hogere niveaus. Daarbij hoort scholing, veel zelfs. Ook in de lerarenopleidingen, voor alle onderwijssectoren en voor alle type programma's die daaraan te pas komen.

De regeling die nu wordt getroffen voor de consequenties van de vertraging die studenten oplopen, is voorlopig gericht op het helpen van degenen die anders hadden kunnen afstuderen (mbo, Ad, Bachelor en Master) – en voor studenten die anders nog de kans hadden gekregen te ontsnappen aan het ontvangen van een negatief bindend studieadvies.

OCW geeft aan dat het voor alle andere studenten mogelijk moet zijn om met maximale ondersteuning van de hogescholen om de eventuele achterstand in te lopen. Dat kan misschien zo zijn voor iemand straks in jaar 2 van een bacheloropleiding, met nog een paar jaren voor de boeg, maar voor een Ad-student wordt het wel erg hard aanpoten. Er wordt nu duidelijk gecommuniceerd dat zeker in het eerste semester de instellingen voor een deel van de studenten opengaan, al dan niet in shifts en met de focus op degenen die echt fysiek les moeten krijgen (thuis aan fysiotherapie gaan doen?) en ook op die wijze aan tentamens en assessments worden onderworpen.

Ergo, dat wordt niet eventjes een varkentje dat snel te wassen is. Vertraging zal er nog even blijven. Denk ook aan de eerstejaars waarvoor nu best al kan worden gesteld dat het lastig gaat worden om een BSA te onderbouwen²¹ als het om beroepsprocedures gaat. Ook zal het afstuderen lastiger worden en even blijven.

En denk aan de regelingen die de opleidingen moeten gaan treffen om de vertraagde hbo-studenten die nu in aanmerking komen in het komende semester alles aan te bieden, dus alles van het gehele studiejaar. Dat is een plicht van de hbo-opleiding, met het oog op de vergoeding die de student kan gaan innen, en om nog verdere vertraging te voorkomen.

Het is wel zo dat de betrokken studenten de huidige vertraging hebben opgelopen in het tweede semester. Mogelijk dat een opleiding alle onderdelen en eenheden van een studie en ook van elk leerjaar in alle semester aanbiedt, met een gespiegeld en flexibel zelf door de student uit te kiezen programma, maar gezien de kosten daarvan (en de afhankelijkheid van het hebben van veel studenten om dat te kunnen regelen) wordt het een uitdaging. Maar in het algemeen zal die situatie zich niet in het algemeen voordoen, gezien de impact op de logistiek en de planning.

Dat houdt in dat veel eenheden die nu nog moeten worden ingehaald, ook al in het huidige tweede semester waren opgenomen. Nu moeten ze, aangezien de hogescholen de handreiking en de

---

²¹ Het zou in dit verband heel goed zijn om een hernieuwde aanpak van de onderbouwing van een negatief studieadvies na te streven. Het zou minder afhankelijk van het aantal behaalde studiepunten moeten zijn en meer gebaseerd op competenties die cruciaal voor het vervolg zijn. Daarbij kan ook de manier waarop studenten omgaan met de studiebegeleiding, worden meegenomen, als een vorm van de juiste 'attitude'. Zoals bij de vorige paragraaf gemeld, kan een student er best een of twee jaren langer over gaan doen, als blijkt dat hij of zij in wezen geschikt is om de studie af te ronden. De hogeschool verliest er geen geld mee...

regelingen collectief hebben aanvaard, die eenheden ook weer in het komende eerste semester een plek geven, met alle consequenties die daaraan vast zitten. Overigens betekent dit dat de Ad'ers die doorstromen naar het resterende bachelorprogramma, die eenheden naast het normale eerste semester moeten doen, met voor alle studenten verschillende zaken die nu niet zijn af te ronden (een situatie die dus ook geldt voor de mbo'ers die naar het hbo gaan, en voor de hbo-bachelors die aan een universitaire masteropleiding – of het brugdeel – willen beginnen).

Een uitdaging dus, maar het zijn allemaal elementen die we in onze gesprekken ook voorbij zien komen, ook in het buitenland. Alle instellingen 'of over the world' laten in webinars weten met soortgelijke aspecten te worstelen, in allerlei stadia. Estland was al heel ver met online-onderwijs, net als in de VS waar het simpelweg een onderdeel van de overlevingsstrategie is. Finland heeft veel aanbod, maar er zijn ook allerlei landen die gewoon nog niet de gewenste en benodigde infrastructuur hadden en nu hevig op zoek zijn... los van instellingen voor hoger onderwijs die zich al een flink aantal jaren na het ontstaan van internet hebben gericht op een 'online campus' vorm te geven.

In die webinars komen ze relatief veel bod, zeker als het scholing aan ouderen en werkende betreft. Het zijn veelal private instellingen, gezien de structuur die nodig is, ook als het gaat om het onderhoud ervan. Denk aan de hardware, de software, de digitale platforms, de beveiliging, noem maar op – en dus ook aan de kant van de studenten.

Het is dus voorspelbaar dat voor die complete structuur een hele industrie uit de grond zal worden gestampt, en dat die instellingen met veel ervaringen input kunnen leveren over de meeste effectieve formats en daarvoor benodigde pedagogiek en didactiek.

13 Ad: om mee te spelen in de bekostiging (regulier)

Het is vele malen in onze nieuwsbrief aangegeven – en ook weer elders in deze nieuwsbrief: de overheid heeft verzuimd een scenario op te stellen met betrekking tot de invoering van de Ad, eerst als programma en nu als opleiding. De spelregels zijn vrijwel niet aangepast, met als gevolg dat er vreemde constructies kunnen worden vormgegeven, maar ook dat de kansen voor verdere flexibilisering worden gemist. Denk aan wat er nu wordt geregeld voor de doorstroom van de Ad naar een resterend bachelorprogramma, uitvoering in het vorige nummer beschreven.

In het verlengde daarvan is een bijzondere situatie te zien bij de 'langstudeerders' in een Ad-opleiding als die wordt vergeleken met een vergelijkbaar scenario bij de bacheloropleiding.

Een student die na vier jaar de Bachelor nog niet heeft behaald, komt in een vijfde jaar terecht, en levert dus (zie in deze nieuwsbrief) geen overheidsbekostiging meer op. Vanaf dat moment moeten de kosten worden gedekt uit het collegegeld, ook als de uitloop nog meer jaren vraagt – en dan is de hoop gevestigd op de diplomabonus, maar die wordt uitgekeerd ongeacht het aantal jaren dat deze student stond ingeschreven (dus de druk is minder groot op de opleiding).

Iemand evenwel die de Ad niet in twee jaren weet af te ronden en dus eveneens als zodanig een langstudeerder wordt, is evenwel in inkomens-technische zin van belang. De regels van het spel rond de variabele vergoeding van de kant van OCW zorgen ervoor dat deze student nog gewoon als bekostigde student kan meetellen, dus in tegenstelling tot de uit de tijd lopende bachelorstudent. Dat levert geld op, ook nog als deze Ad-student er onverhoopt nog een jaar aan dient vast te plakken.

Een bijzondere situatie hierbij ontstaat als de Ad-student gewoon met het diploma aan de slag wil op de arbeidsmarkt. Iemand die met de Ad wil doorstromen naar een bachelorprogramma kan binnen de hogeschool misschien alvast daarmee beginnen, voordelig voor de student maar zeker voor de ontvangende bacheloropleiding omdat er voldoende bekostiging overblijft. Een Ad'er die pas na drie jaren die doorstroom kan regelen, kan voor die bacheloropleiding verliesgevend worden (niet meteen voor de hogeschool als geheel, want de student blijft vooralsnog binnenboord).

Maar als de arbeidsmarkt lonkt, wil de student liever zo snel mogelijk alles kunnen afronden. Toch is daarvoor wel de hulp van de opleiding nodig, in bepaalde gevallen. Een dergelijk geval is dat er nog zaken van het tweede semester open blijven staan en deze in principe in het volgende studiejaar in het tweede deel staan geprogrammeerd. Heeft de student recht op een 'versnelling' en extra lessen, begeleiding en tentamens dan wel herkansingen? Gaat de opleiding dit regelen en dus de

kosten hiervoor maken? Gebeurt dat meteen op een compacte wijze aan het begin van het studiejaar zodat de student uiteindelijk weinig collegegeld kwijt is en de hogeschool toch tot registratie van een bekostigde student kan overgaan?

Kortom, er zou moeten worden nagedacht over de rechten die een Ad-student heeft bij beide voortzettingen na de Ad: gaan werken (zo snel mogelijk) of voor de bacheloropleiding kiezen (geen vertraging oplopen).

14 Nog even bekeken – van mbo naar hbo – nog een extra handreiking – een scenario...

In dit stuk en in vorige nieuwsbrieven is al gekeken naar wat er speelt en kan gaan spelen rond de aanpak voor mbo'ers die toch aan het hbo mogen beginnen. Hier nog een aanvullende beschouwing, met een niet te vermijden overlap met alle andere beschouwingen...

De situatie bij het mogelijk maken voor mbo'ers om alvast met de hbo-opleiding te beginnen zonder het mbo-diploma, kan vanuit een bepaalde invalshoek lastig worden. Dat heeft te maken met het feit dat de regeling die door OCW is getroffen in formele zin een 'handreiking' betreft aan de betrokken instellingen.

Er dient een advies van de mbo-instelling te worden gecombineerd met een advies van een commissie die bij de studiekeuzecheck is betrokken, met het nemen van een besluit door – zodanig lijkt het wel te zijn – de examencommissie van de ontvangende Ad- dan wel bacheloropleiding²².

Deze mbo'er wordt formeel ingeschreven en wordt vervolgens als een hbo'er behandeld. Het te betalen collegegeld moet nog worden bepaald, maar dat zal ook te maken hebben het aantal maanden dat die inschrijving duurt (betalen en mogelijk geld terugkrijgen) resp. met het gewoon mogen doorstuderen en dus het reguliere collegegeld betalen.

Hoeveel geld de hogeschool en de mbo-instellingen krijgen als vergoeding moet ook nog worden gezien en zal ook wel afhankelijk zijn van het studieverloop.

Het moeten wegsturen van studenten die uiterlijk 31 december (elders wordt 31 januari genoemd) is onderdeel van een handreiking. Wat gebeurt er dan als de hogeschool deze actie niet opneemt in de regeling?

Wordt de hogeschool daarvoor op voorhand gestraft of erop aangesproken? Gaat de overheid alle arrangementen opvragen en beoordelen?

Komt er een boete als dit dus niet gebeurt en straks toch iemand mag doorstuderen? Is er voor dit soort geval sprake van het kunnen hanteren van een zgn. hardheidsclausule? Kan er sprake zijn van een niet door de student te voorkomen vertraging in het eerste semester, met alle gevolgen van dien?

Er moet door hogescholen en hun juristen nog eens goed naar de handreiking worden gekeken, alvorens 'keihard' door te geven aan a.s. studenten wat de gevolgen zijn van het niet afronden van de mbo-4-opleiding voor het eind van het eerste hbo-semester. Deze mbo'ers combineren de eerste 30 hbo-punten met de ontbrekende mbo-eenheden en dat betekent dus een uitdaging.

Maar hoe gaan de hogescholen straks om met de volgende situatie:

- De student kan om bepaalde redenen de mbo-opleiding niet afronden, mede gelet op de planning (de onderdelen behoren mogelijk tot het tweede semester van een mbo-jaar, dus niet tot het eerste semester), de inrichting van het onderwijs, de onmogelijkheden bij stages (werkveld), enz. Anders gezegd, zaken die kunnen worden ingebracht bij een hardheidsclausule.
- Deze student lukt het om binnen de hbo-opleiding een zeer substantieel aantal punten binnen te halen, zodanig dat betrokkene goed op schema ligt als het gaat om de verdere studie in het eerste hbo-leerjaar.
- Als deze student op basis van de handreiking, dus geen formeel wettelijk vastgelegde noodmaatregel, dient te worden uitgeschreven, rest hem of haar de inschrijving bij het mbo, met het oog op het verder afronden van het mbo-examen.

---

²² Het gaat om twee zelfstandige opleidingen, met elk een examencommissie. Wel kan het zo zijn dat de hogeschool voor een groep verwante opleidingen één commissie heeft, maar het besluit heeft wel betrekking op een van de opleidingen.

- Op basis van de afspraken ontvangt deze student van de hogeschool een formele verklaring met daarin een overzicht van de behaalde resultaten²³. Deze heeft een duidelijke status, zowel voor de student als de hogeschool – wettelijk, hoewel de handreiking het niet is.
- Stel nu dat deze student erin slaagt om alsnog binnen een maand het mbo-diploma te verwerven en opteert voor een doorstroom naar het hbo?

Geeft de hogeschool deze student de kans om zich meteen weer in te schrijven voor de opleiding waar hij of zij kort daarvoor is uitgeschreven? Wordt de afgegeven verklaring gebruikt voor de voortzetting van de studie, in volwaardige zin, dus niet op basis van het verlenen van vrijstellingen (op basis van 'eerder verworven competenties')?

Er zullen uiteraard ook mbo'ers zijn die het niet aandurven om zonder mbo-diploma alvast aan het hbo te beginnen – ook als ze dat wel zouden mogen. Ze willen ervoor gaan zorgen in het komende semester het examen af te ronden (en ook nog een deel van het lesgeld terug te krijgen).

Deze studenten kunnen vervolgens proberen per 1 februari 2021 met een hbo-studie te beginnen, maar dan moet de opleiding van hun keuze wel een dergelijk instroommoment kennen. Zo ja, dan moet de hogeschool ook nog rekening houden met een semester zonder financiering van de overheid en ook geen compensatie vanwege de corona-crisis voor degenen die wel voorwaardelijk aan het hbo waren begonnen.

Gaan hogescholen voor deze studenten zorgen voor de mogelijkheid om per 1 februari 2021 in te stromen, mede op basis van een mogelijk positief advies dat nu niet door de student zelf wordt gebruikt? Zo ja, hoe wordt de procedure hiervoor geregeld?

Uiteraard zijn er ook degenen die het mbo-examen dit jaar niet afronden, ook geen toestemming krijgen om aan het hbo te beginnen (adviezen worden hierbij gebruikt), maar dit op termijn toch wel willen doen. Ook hierbij kan worden bekeken wat de mogelijkheden zijn voor deze mbo'ers om zonder teveel vertraging aan het hbo te beginnen. Mochten ze toch hun mbo-diploma voor het eind van dit jaar behalen, ontvangen ze ook de mbo-vergoeding.

Krijgen deze mbo'ers de mogelijkheid om alle ontbrekende mbo-zaken in het eerste semester te doen? Zijn hogescholen bereid om deze mbo'ers de kans te bieden om per 1 februari 2021 in te stromen?

Met het oog op al deze zaken willen we graag een voorstel doen, recht doende aan de autonomie van een hogeschool²⁴.

Voorstel voor toch doorgaan met tweede semester – zonder mbo-examen

In het geval de hbo-opleiding van mening is dat een student die om verklaarbare redenen niet aan het eind van het eerste semester het mbo heeft afgerond voldoende kans heeft om bij het vervolgen van de studie aan de hogeschool te voldoen aan de norm voor het studieadvies, uit te brengen aan

²³ Er wordt uiteraard hierbij gedacht aan de eenheden die met een voldoende resultaat zijn afgerond. Maar er kunnen ook onderdelen (vakken, projecten e.d.) zijn die samen met andere onderdelen een eenheid vormen, eventueel zelfs opgenomen in het tweede semester. Het kan op basis daarvan nodig zijn om ook de beoordelingen, cijfers of oordelen in de verklaring op te nemen, eventueel in te brengen bij een vervolg van de studie.

²⁴ Het is van belang om te kijken naar de regeling die geldt voor de doorstroom vanuit een hbo-bachelor naar een wo-master. Ook daar speelt het afstemmen op elkaar van de mogelijkheden door de afleverende hogeschool en de ontvangende universiteit. Er worden adviezen uitgebracht en er wordt gekeken naar de kansen die de hbo'er mogelijk heeft om alvast zonder diploma te gaan studeren – met een dubbele inschrijving. Binnen de eigen universiteit geldt ook voor de doorstroom bachelor-master de deadline van 1 januari (zal wel 1 februari moeten zijn), met als stok achter de deur dat de student moet terugvallen op de bachelor om die eerst af te maken.

Echter, bij de koppeling hbo-wo staat iets opmerkelijks, ook hier voor mbo-hbo (en Ad-Bachelor bij een doorstroom naar een andere hogeschool) te gebruiken: “*WO-masteropleidingen kunnen er bijvoorbeeld voor kiezen dat studenten mogen deelnemen aan de master onder de voorwaarde dat zij, binnen een door de masteropleiding te bepalen termijn, hun bacheloropleiding alsnog afronden*”. Hier staat dus zwart-op-wit dat de autonomie van de instelling het toelaat om bijvoorbeeld ook de datum van 1 jan/feb door te schuiven naar een later moment. Waarom zou dit ook niet kunnen bij de andere gevallen?

het eind van het studiejaar, kan worden besloten om de voorwaardelijke inschrijving te verlengen tot uiterlijk 1 augustus 2021. In die tijd wordt in samenspraak met de betrokken mbo-instelling be- zien hoe in het tweede semester alsnog de ontbrekende mbo-eenheden zijn in te halen. Indien dat niet lukt wordt de hbo-inschrijving gestopt, vanwege het ontbreken van het mbo-diploma. Daarbij wordt een hogeschoolverklaring uitgereikt, met een aanvulling als het gaat om de geldig- heid van de met een voldoende resultaat gevulde hbo-eenheden.

Voor studenten die 21 jaar of ouder zijn, kan mogelijk een beroep worden gedaan op de wettelijke regeling voor het verrichten van een toelatingsonderzoek, mede gebaseerd op het studeren in het eerste semester.

15 Internationale studenten

Er is heel veel te zeggen over de gevolgen van de pandemie voor de positie en (door)studeermoge- lijkheden van internationale studenten, inclusief degenen die vanuit Nederland een tijd naar het buitenland zouden gaan. Die laatste groep zou dan niet gebruikmaken van de lesvoorzieningen en andere zaken, in de planning opgenomen, dus daarvoor moet het schema worden aangepast.

Er zijn studenten die al weg zijn gegaan, niet terugkeren dan wel hopen dat ze Nederland weer in mogen. Dan is er een groep die zich wel heeft ingeschreven maar nog niet kan komen en mogelijk dan alsnog zich laten uitschrijven of gaan kiezen voor online alles doen.

Een en ander heeft ook gevolgen voor de samenwerking met buitenlandse instellingen, met allerlei afspraken rond uitwisseling van studenten, het geven van een gezamenlijk programma, het uit- voeren van projecten en zo wordt er nog veel meer in een partnerschap gedaan. Uit webinars blijkt dat men of opteert voor de meest houdbare relaties (dus selecteren en uitdunnen) of juist op zoek gaat naar instellingen waarmee ervaringen zijn te delen – en dat zijn vooral universiteiten die veel met online-onderwijs doen.

Maar ook is er sprake van een vorm van wanhoop als men de studenten heeft beloofd een half jaar ergens anders te kunnen studeren of stage te lopen, zeker als het wettelijk verplicht is. In de chats van die webinars vliegen dus de e-mailadressen in de rondte, om instellingen te strikken waar studenten straks naar toe mogen reizen en onderwijs kunnen volgen.

Er zijn ook studenten die op een buitenlandse vestiging van een Nederlandse instelling zitten en om allerlei redenen ook hier onderwijs dienen te volgen. De vraag is of in dat geval online-onderwijs een voldoende vervanging is. Een mooie vraag, maar wie het antwoord moet geven...?

16 De terugkeer naar het nieuwe normaal...

Er wordt in de kranten op een aantal fronten en door allerlei experts en betrokkenen gekeken naar de mogelijkheden om straks terug te keren naar wat tot voor kort als de normale situatie werd gezien. Het zijn ook de studenten die zich gaan afvragen hoe ze straks een diploma gaan behalen en wat deze waard is, zeker voor de opleidingen die een sterk fysieke inbreng vergen. Moeten die studenten eerst maar afwachten tot praktijkonderwijs weer volledig kan en dus opnieuw vertraging oplopen?

Ook komt in de media voorbij: Moeten studenten het volle pond betalen voor een studiejaar waarbij het onlineonderwijs op gezag van de hogeschool of universiteit de hoofmoot vormen? Het lijkt er niet op dat studenten in alle gevallen mogen bepalen hoe ze het onderwijs kunnen afnemen. Er is uiteraard het overleg tussen een CvB en de Centrale Medezeggenschapsraad, met een vertegen- woordiging van de studenten, en daar zullen de plannen van het CvB aan de orde komen.

Er worden overal 'Covid-Tasforces' ingesteld, ongelooflijk veel en ook snel, gezien de korte tijd sinds het uitbreken van de pandemie. Ze zijn regionaal, landelijk en vooral internationaal in alle sectoren en voor allerlei aandachtsgebieden te vinden. In ons land gaat het dan ook vooral om het vormgeven van het 'levenlang ontwikkelen' en opties om werkenden bij te scholen dan wel te her- scholen, een markt die vanwege het tweede steunpakket vooral een beroep doet op de private markt met gerichte, niet al te lang durende trajecten. Ook worden veel goede voorbeelden en scenario's die nu worden ingezet, op een rijtje gezet, en daar kan iedereen van leren.

Nu was er voor het uitbreken van de pandemie al door de Tweede Kamer een 'tijdelijke commissie Digitale toekomst (TCDT)' ingesteld. Deze commissie heeft vorige week een eindrapport opgele- verd. Daarin staan onder meer de volgende aanbevelingen:

- richt een vaste Tweede Kamercommissie voor Digitale Zaken op
- bepaal als Kamer welke kennis over digitalisering je nodig hebt
- ondersteun de andere Kamercommissies rondom digitalisering
- zorg voor passende wetten en regels voor digitalisering in Nederland en stem goed af met de organisaties die toezicht houden op digitalisering, en
- weet wat er speelt in de Europese Unie en bepaal met de regering wat Nederland daar inbrengt over digitalisering.

Zie: <https://www.tweedekamer.nl/kamerleden-en-commissies/commissies/tijdelijke-commissie-digitale-toekomst/samenvatting-eindrapport>

Ook de SER is aan de slag gegaan. Er is op verzoek van de overheid een Denktank ingesteld. Een eerste rapport verscheen vorige week, met in de toelichting onder andere: 'De Denktank formuleert acht uitgangspunten voor de herstartfase van de economie en maatschappelijke activiteiten. Zij zijn richtinggevend voor de tien thema's van de herstelagenda die volgens de Denktank aangepakt moeten worden om het herstel op een evenwichtige wijze mogelijk te maken. Deze uitgangspunten hebben deels te maken met het broodnodige herstel van de economie en voorsorteren op toekomstige welvaart (economische basis overeind houden; inspelen op de ingezette transitie en versterking van Europese samenwerking) en zorgen er tegelijkertijd voor dat maatschappelijke verworvenheden overeind blijven (grip houden op de gezondheidszorg, sociale bescherming van kwetsbare groepen en tegengaan van kansongelijkheid).'

Uiteraard is het uitgangspunt de sociale omstandigheden in ons land, met inbreng van de sociale partners (werkgevers, werknemers, vakbonden). Er zullen nog meer adviezen komen, dus ook in de richting moet worden gekeken.

Zie: <https://www.ser.nl/nl/Publicaties/denktank-coronacrisis-herstelbeleid>

16.1 TaskForce HO nodig

Het ligt dus voor de hand dat ook voor de volle breedte van het hoger onderwijs een TaskForce wordt ingericht. Denk aan de VH, VSNU, NRTO en dan ook de NVAO, Inspectie, CDHO en dat onder leiding van OCW. Lijnen naar de studentenorganisaties zijn nodig, maar ook naar allerlei netwerken in ons land die hun expertise kunnen inbrengen.

Er ligt ook een Strategische Agenda op tafel, met allerlei zaken die de komende jaren onder de loep zouden moeten worden genomen. Het combineren ervan met wat nu dringend moet worden geregeld, is uiteraard een nodige voorwaarde, om toch ook de korte en de wat langer termijn te kunnen voorzien van plannen, en daaraan te koppelen scenario's.

Dus, aan de slag, denken we.